APOLOGIA DICTORVM ARISTOTELIS DE CALIDO INNATO.

Aduersus Galenum.

CAESARIS CREMONINI
CENTENSIS
IN SCOLA PATAVINA
Phylosophi Primæ Sedis.

AD
Illustriss. & Excellentiss.
DOMINICVM MOLINVM
SENATOREM PRVDENTISSIMVM.



VENETIIS, MDCXXVI.

Ex Thypographia Deuchiniana.

ILLVSTRISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO VIRO DOMINICO MOLINO SENATORI PRVDENTISSIMO.

CAESAR CREMONINVS F. P.



Vod tuo nomine inſcribo volumine eſt exiguum: Appoſite ad eum Senatorem, qui Patriam virtutibus ornat, & ſapientia in ea fouenda eſt totus, iuxtà illud Horatij ad Augustum.

„ ——-- in publica commoda peccem
„ Si longo ſermone morer tua tempora

Res ipſa non adeò exigua. Agitur hic fundamentũ artis Medicæ, quæ aut in perniciem, aut in corporum ſalutem. Sermo de calido, quod vocant innatum; hinc vita homini, & interitus. Diſputatio pro Ariſtotele contra Galenum; ille totius ſapientiæ, hic inter Medicinæ Principes. Ego quidem nihil mihi arrogo, ſed puto eum, qui pro Magiſtro aliàs Apologiam inſtituit, nõ poſſe ſine defectionis crimine in hoc vno deſerere. Quamquam non magis ipſius dignitas, quàm veritatis

studium me allicit. Seorsim verò hoc ab alijs perscrutationibus medicis, quale prorsus Domi deambulando, vt consueui Scholaribus scribentibus, dictabam, in vulgus edo, quòd sic tempus, & occasio expostulat. Esto in primis præscriptum Lucretij illud.

,, Desine quapropter, nouitate exterritus ipsa,
,, Expuere ex animo rationem, sed magis acri
,, Iuditio perpende, & si tibi vera videtur,
,, Dede manus, aut si falsa'st, accingere contra.

De ipso opere quidquid alijs visurum sit, non multum laboro. Hoc certè non tàm meo, quàm præstantium Virorum iuditio facio, quòd tibi illud Illustrissime, & Excellentissime Moline volens libens dò dico. Nam primum res ipsa controuersa cui alteri, quàm tibi erat committẽda, qui communi litteratorum calculo de omni scientiarum studio arbiter datus es? Deinde, cum boni, & docti omnes te colant, & suspiciant, cur ergo vtrorumque studiosus Patronum non quæram? imò potius non agnoscam? Memini enim, cum primum Patauium veni, auditorem te habuiße, & meæ Schola egregium fautorem, generosæ Adolescentem indolis, & ad Heroicum splendorem factę; ne sit mihi amplius de eius patrocinio dubitandum, quem vltrò semper tenuitatis meæ æquissimum æstimatorem sum expertus. Tu, inter maximas Reipublicæ curas, quibus vrgeris, labores hosce, & obseruantiam nostram æqui boni que consule. Viue diu, & vale.

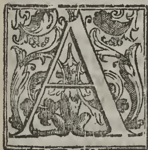
DI-

DICTATA
CAESARIS CREMONINI
In Scola Patauina Phyloſophi Primæ Sedis.

DE CALIDO INNATO.

DICTATVM PRIMVM.

Proponitur occaſio, vtilitas, & ordo diſputationis. Elementorum qualitates quomodo ſe habeant in compoſitione miſtorum. Tres dubitationes circa hoc.



Riſtoteles ſecundo de Anima textu 40. diſputabat aduerſus dicentes, ignem eſſe cauſam auguméti, & in textu 41. colligebat, ipſum eſſe concauſam, quia calidum ſit veluti animę inſtrumentum ad ea opera, quæ pro auctione requiruntur. Hoc dat nobis occaſionem habendi tractatum, quem aliàs ſumus polliciti de calido innato: illud enim calidum, quod eſt animæ inſtrumentũ ad opera vitæ eſt calidum, quod vocant innatũ. Huius tractatio eſt maximè difficilis propter

multa, quæ à scriptoribus in hac consideratione dicuntur, præsertim, quia multa etiam in illorum dictis est confusio; quocirca a nobis magis accuratè res est consideranda. Videbimus autem inuolutiones præsertim recentiorum. Et quantum ad Medicos considerabimus solum Galenum; quantum ad alios considerabimus, quæ dicit Albertus in libro de Animalibus. Est autem hæc consideratio, & maximè digna, & maximè vtilis; tùm secundum se, quia scire per se est bonum; tùm etiam, quia ex hac consideratione aperietur via ad intelligenda plurima, digna scitu in Animalibus, & in homine: veluti ea, quæ dicuntur de Iuuentute, Senectute, Vita, & Morte, & alijs talibus. Quòd si etiam contingat, vt hæc consideratio afferat iuuamentum Medicinæ, vt nos credimus, tanto magis erit vtilis; Quocirca nulla ex parte iste labor potest esse vanus. Modus autem considerandi mihi iste erit, vt dicam ad veritatem accipiendam, non ad cōtentionem, & ad conuincendum aliquem, qui oppositum sentiat. Dabo etiam operam, vt ordinatè, & dilucidè dicam vitando omnem confusionem, quam aliqui videntur affectasse. Si afferam quod verum est, bonum est, vt dilucidè afferam, vt possim intelligi. Si hoc nō attingam, oportet clare dicere, vt ab omnibus intelligar,
&

& possit mea opinio reprehendi. Assumo enim hunc laborem ad doctrinam, tùm vestram, tùm meam. Si rectè dixero, vos docebimini; sin minus aliqui fortè erunt, qui me docebunt, quòd mihi erit gratissimum. Est enim Phylosophificum etiam propria reprobare propter veritatem. Vt autem satisfaciam his, quæ dixi, mihi recurrendum est ad illud Aristotelis dictũ quod ignoratis communibus, nõ bene possumus propria speculari, quod non obseruauit (mihi ignoscat) Galenus: in solo enim homine versatus est, ignorando, qualiter res se habeat simpliciter in natura animantium. Ego igitur pro ingressu ad tractationem, mihi hoc in primis duco faciendum, vt explicem, quomodo se habeant qualitates elemẽtares in compositione omnium mistorum, ad quorum compositionem elementa omnia concurrunt; Elementa sunt Ignis, Aer, Aqua, Terra: qualitates calidum, frigidum, humidum, siccum. Omnia igitur elementa esse in misto, ita vt mistum ex omnibus sit constitutũ, habemus ab Aristotele secundo de Generatione textu 49. & si aliquis hoc negaret, deberet respõdere demonstrationi, quam ibi Phylosophus adducit, & respondere sensui, quo à misto in illius putredine cernuntur singula elementa separari, quod habetis in quarto Metheorum in principio.

cipio. Modo ista elementa veniunt ad compositionem misti per mutuam actionem, & passionem, quæ est secundum contrarias qualitates, quibus formantur, & sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. Ex his qualitatibus duæ sunt actiuæ, quæ habent vim effectiuam, duæ passiuæ. Actiuæ sunt calidum, & frigidum; passiuæ humidum, & siccum. Doctrina est Phylosophi in principio quarti Metheorum, quæ per sensum in operibus istarum qualitatum est manifesta; Et prout requiratur aliqua explicatio, eam habebitis, tùm apud Expositores, tùm in nostra lectura scripta super illo quarto; præsens enim occasio refugit, vt in istis immoremur. Accipiatur itaque, quòd in misti compositione concurrunt calidum, & frigidnm efficiendo, humidum, & siccum patiēdo. Effectio modò essentialis frigidi est congregatio homogeneorum, & etherogeneorum, vt ibi Phylosophus, & sensus demonstrat. Si enim in aqua sint plumæ, palea, ligna, ferrum, & alia, frigidum simul in glatie omnia congregat. Efficientia vero calidi consistit in congregatione homogeneorum segregando ad hunc finem etherogenea; sic ignis congregat lignum in vnam flammam, seperat autem ferrum, quod sit in illo. Quando a principio Elementa veniunt ad mistionem sunt etheo-

therogenea, quia sunt diuersarum specierum, tunc ergo potissimum inualescit actio frigidi ad conseruandum illa vnita ad hoc vt possint vicissim agere, & reagere pro misti compositione. Interim etiam calor debet agere ad ipsa reducenda in naturam homogeneam, ad quod faciendū coadiuuat etiam frigidum, & calorem tēperando, & illa (vt dicebam) vnita conseruando. Fit igitur inter elementa pro mistione actio talis, donec sint redacta ad vnionem, quod est reduci ad esse similare; & tunc actio calidi maximè viget, quia sicuti illius essentia est facere similaritatem, ita eiusdem essentia est illam factam continere. Tunc autem dicitur esse facta similatitas quando quęlibet pars misti est mista; tunc enim vnumquodque elemētum est in vnoquoque, & facta est vnio formarum ipsorum elementorum, ex qua resultat vnus actus essentialis, qui est forma misti, sub qua forma misti calidum se habet ad continendam illam homogeneitatē. Et donec durat calidum in tali vigore, etiam mistum conseruatur, quando calidum amittit suū vigorem, vt in putredine, etiam mistum resoluitur. Quæ doctrina est euidens ex quarto libro Metheororū. Sic igitur se habet, simpliciter loquendo, constitutio misti ex quatuor elementis, & sic se habet calidum simpliciter in omni com-

positione, quæ fit ex quatuor elementis. Sunt modo dubitationes. Vna est, quã excitauit Olimpiod. hoc pacto. Omnes quatuor qualitates simul cum quatuor elemẽtis sunt in misto ad mistum constituendum: efficiens autem non potest remanere pars sui effectus, quia sic efficeret seipsum. Quomodo igitur potest esse verũ, vt inter qualitates elemẽtales, calidũ, & frigidũ sint effectiuę? Altera dubitatio est. Nos obseruamus alia esse mista à prædominio frigida, alia à prædominio humida, & alia sicca, quod videtur non posse esse, stante doctrina superius posita; diximus enim calidum in omni misto continere mistionem adiunctam formæ ipsius misti, hoc videtur inducere, quòd omne mistum sit à prædominio calidum, quod si sit verum, quomodo seruabitur, quòd aliqua mista sunt à prædominio frigida, aliqua humida, aliqua sicca? Tertio dubitatur propter animata, & pręcipue propter animalia. In animalibus enim, & in omnibus animatis sunt partes diuersæ, quæ sunt diuersorum temperamentorum. Sequitur ex doctrina supra posita, quòd in diuersis partibus sint diuersi calores continentes diuersas similaritates. Si autem hoc sit, quomodo isti calores in vnum veniunt; ita vt dicatur mistum animatum esse vnum, & habere vnum calorem ad seipsum con-

ser-

seruandum nutritione, & alijs requisitis ad opera vitæ? De his respondendum, quod faciemus in sequenti.

DICTATVM SECVNDVM.

Diluuntur tres propositæ dubitationes. In omnibus compositis ex elementis est calor temperamenti, & hic est calor innatus. Et probatur.

PRima dubitatio sic resoluitur. Quādo dicit Phylosophus calidū, & frigidū esse effectiua, nō respicit ad misti productionē, quę debet fieri, quasi velit dicere, quòd sūt causę effectrices in productione misti; sed respicit ad duas alias qualitates, humidum, & siccum, & inquit, quòd in comparatione ad illas habent rationem effectiui, quia congregant, continēt, & terminant illas, dū omnes simul mutuò agūt, & patiuntur. Quare nulla est dubitatio. Quòd enim dicitur de efficiente, ipsum non remanere partem sui effectus, intelligitur de primo efficiente rei, quæ efficitur, productiuo. Adiungitur etiam, quòd quando dicit Aristoteles, omnia elementa esse in misto, istud est intelligendum, quatenus omnia concurrunt ad misti generationem, nihilominus propriè loquēdo mi-

ſta tamquam ex materia ſunt ex terra, & aqua. Quod quidem dictum, ſi velit admitti cautè eſt intelligendum. Etenim reuera omnia quatuor elementa ſunt in miſto, tamquam materia receptiua actus, qui eſt forma miſti. Cautè igitur (vt dicebam) recipiendum eſt illud dictum hoc modo, quòd pręcipue miſta cõſtãt ex terra, & aqua, quia iſta ſunt denſiora elementa, quæ videntur maximè eſſe ad ſoliditatem, & cõſiſtentiam miſti. Sic dicebat Ariſtoteles ſecũdo de Generatione textu 49. Terra enim ineſt omnibus, quia vnum quodque eſt maximè, & multum in proprio loco. Cum itaque omnia miſta, vel ſaltem maxima pars ſint circa terram, & aquam, maximè, & multum de iſtis elementis debent participare. Quod etiam aparet ex ſenſu, quia videmus in omni miſtorum conſtitutione, rem ſic ſe habere. Et ratio ſuadet, quia ſi miſta debent conſeruari ex loco, in quo ſunt, debent maximè conformia eſſe principijs ex eodem loco concurrentibus ad illorum productionem. Sic poteſt haberi aliqua rationabilitas illius dicti, alioquin falſum eſt, nõ eſſe omnia elementa in miſtis, quæ uerè ſunt miſta. Tertium adhuc eſt obſeruandum, quòd qualitates elementares, per quas elementa ueniunt ad miſtionem, ſunt inſtrumenta externi efficientis, quod eſt ſemen in animatis,

& ſim-

& simpliciter loquendo Cœlum, quatenus postea particulariter sibi subordinat talem aliquã cõstitutionem in partibus Mundi, ubi fiat generatio alicuius misti. Cum igitur calidum, & frigidum, ex quibus componitur mistum agant ad illam compotisionem tãquam instrumenta, non est inconueniens eadem remanere, ut materiam, quia in naturalibus causa instrumentalis reducitur ad causam materialem. Ita ut propositio, quę dicit effectiuum non remanere partem effecti, sit semper intelligenda de proprio effectiuo. Vno exemplo rem declarabo. Fit aurum, & argentum in mineris, & fit per mistionem elementorum mutuò agentium per has qualitates, ut diximus calidum, & frigidum. Ibi nõ sunt prima effectiua loquẽdo de frigido, & calido, ex quibus cõponuntur aurum, & argentum, sed est uirtus minere, q̃ utitur istis prout est Cœlo subordinata ad oĩa generãda sui generis, & suæ cõditionis. Hoc esse uerum patet, quia ubi est minera auri, ibi nõ est præcisè argenti, quia uires ad hæc metalla generãda sunt distinctę. Quid sit ista uirtus, & qũo sub Cœlo ordinata alicubi sit, dicẽdum partim in Tractatu de Cœli efficiẽtia in Mundũ sublunarẽ, partim in Tractatu ꝓprio habẽdo de Metallis. Recurrere solent ad influentias, de quibus suo tempore dicetur. Altera dubitatio erat,

quo-

quomodo possit esse, vt vnũ mistum sit aut frigidum, aut humidum, aut siccum a prędominio; ex doctrina enim proposita videtur dicendum omne mistum esse a prędominio calidum, postquam calidum est illud, quod continet mistionem. Non est difficilis responsio, si dicta sint benè intellecta. Dicitur calidum continere mistum, & alia ~~ad illud~~ faciendum concurrentia in ratione solum similaritatis, prout sint redacta ad homogeneitatem, quia calidi est congregare homogenea, & hæc est eius natura. Quomodocumque igitur sit facta hæc homogeneitas, & cũ qualicumque prædominio, calidum proportionatum illam continebit. Modo in facienda hac similaritate mistorum, quæ debent generari, potest esse dominium molis cuiuscumque elementi, ita vt continentia, quæ tribuitur calido, nihil prohibeat, quin sint mista a prædominio terrea, & sicca; a prędominio aquea, & frigida, siue humida. Non enim sub ratione talis naturæ dicuntur contineri in misto a calido, sed solum sub ea ratione, qua deuenerũt ad similaritatem. Tertium dictum de varietate mistorum, in animatis, quæ necessario inducit varietatem temperamenti, & caloris, qui sit calor temperamenti, vnde videbatur non posse esse vnum calorem, & vnum mistum animatum, non est difficile

ficile resoluere, quia sicuti partes illę sic diuersę simul proportionantur ad vnum animatum cõstituendum sub vna tanum forma, quæ est anima, ita illi calores temperamentorum diuersorum sunt vnus calor in proportione ad totum, & in proportione ad vnam formam, sub qua tota illa constitutio essentialiter est ordinata. Patebit autem in hoc tractatu suis locis, cur ita fieri oportuerit. Hactenus habemus in omnib. cõpositis ex elementis, esse calorem temperamenti, cuius est continere temperamentum, quia in sui esse habet similaritatem, & calidi est congregare homogenea. Accipite modo hanc conclusionem, quòd iste calor prædictus est ille calor, qui dicitur innatus, & sit conclusionis probatio talis. Illud calidum, a quo prouenit omnibus esse, & viuere, & quo alterato, alteratur in omnibus esse, & viuere est calor innatus, quia iste calor, qui hæc præstat, debet à primordio generationis inesse quibuscunque vsque ad illorum destructionem. Sit minor talis. Sed illud calidum, à quo omnia talia proueniunt, nihil aliud est, quàm calidum temperamenti. Ergo calidum temperamenti est calidum innatum; vt syllogismus breuiter sit iste. Illud, in quo constat esse, & viuere rerum est calidum innatum. Sed ita se habet de calido temperamenti. Ergo est calidum

lidum innatum. Maior propositio etiam a Medicis concedetur. Minor verò demonstrabitur succedendo. Sed vos dicetis. Si res ita se habet, vt dictum fuit, in omnibus mistis etiam inanimatis debebit poni calidum innatum; receptum tamen est calidum innatum poni in animatis. Sigillatim hæc omnia patebunt. Nunc istud accipite, quòd calidum innatum est in omnibus mistis, quamuis diuersimodè se habeat ad actiones, & vsus in his, & in illis. Sic Aristoteles quando definiuit putredinem, quæ est corruptio cōmunis omnium mistorum tàm animatorum, quàm inanimatorum dixit, putredinem esse corruptionem proprij, & natiui caloris, vnde calor natiuus agnoscitur tamquam quid commune omnibus. Quæret aliquis vlterius. Quid dicimus calorem innatum esse in humido, & dicemus postea vitam esse positam in calido, & humido. Cur sic? Loquendo generaliter (de vita postea dicemus) cur inquam sic? Si calor continet similaritatem misti, in quo sunt omnes qualitates, cur potius dicitur in humido, quàm in sicco? Ratio generalis est hæc, quam accipere potestis ab Aristotele secundo de Generatione textu citato. Debet calor temperamenti continere elementa in misto temperata, hoc præstare debet potissimum sibi coniungendo illā qualitatem,

litatẽ, quę magis facit ad hanc vnionem elementorum; talis autem est humiditas, quia est veluti glutem, quo seruantur coniuncta illa, quę sunt congregata, & est ratio terminationis aliorum, quæ de se sunt difficulter terminabilia. Ita dicebat Aristoteles, terra sine humido non posset constare, sed oportet illam humido contineri. Quandocumque enim humidum omnino ex illa auferatur, decidet (inquit Aristoteles) Cum igitur ex duabus qualitatibus passiuis humiditas fit illa, quæ facit ad determinationem, & continentiam misti, necessarium est calidum, quod debet continere illam sibi associare. Et hæc est generalis ratio, cur calidum humido copulemus; specialis postea in viuentibus, præsertim ob Medicos, qui ponunt calidum innatum, & humidum radicale, & propter etiam dictum Phylosophi, quòd vita consistit in calido, & humido, assignabitur suo tempore.

DICTATVM TERTIVM.

Docetur diuersitas existendi, quam habet calidum natiuum temperamenti in mistis, ab ea quam habet in animatis. Similiter differentia humidi eidem adsociati. Cur vita dicatur posita in calido, & humido.

HAbito sermone vniuersali, constitui continuare applicationẽ ad aĩata, vt disputatio sit breuior, & magis dilucida. Si enim interponerentur sententiæ, & dubitationes, redderetur totum difficilius. Applicando igitur, quæ dicta sunt ipsis animatis, hoc primò est considerandum, quam habeat calidum tẽperamenti diuersam rationem existẽdi in animatis ab ea, quæ existit in mistis. Vniuersalia cõueniunt omnibus particularibus, ita vt illud, quod dictum est de calido cõtinere mistionem, quod facit ratione suæ naturæ, quæ est, vt congreget homogenea, sit etiam retinendum in calido temperamẽti animatorum; quia, quod est essentialiter de uniuersali, debet adesse omnibus sub uniuersali contentis. Sed præter hoc habet proprium aliquod, quod conuenit calido tẽperamenti in animatis recepto. Calidum quidem in mistis continet

tinet mifturam, fed non habet vim agendi in ipfam; ita vt poffit intrinfecè operari in fuum fubiectum. Prçterea non habet agere intrinfecè pro conferuatione ipfius mifti, fed folum qua ratione continet mifturam debet oppugnare extrinfecus occurrentibus, vt miftum conferuetur. Et donec poteft hoc facere tandiu miftum conferuatur, quamdiu ab exteriori alteratur, fic vt corrumpatur amittendo illam virtutem tunc miftũ deftruitur, & fi alteratio illa extrinfeca fit a calore ambientis excedente fymetriam caloris temperamenti; ita vt effe calor temperamenti corrumpatur in fuo humido, quod diximus illi affociatum, tunc fit putredo, quæ eft corruptio mifti, vt habetur quarto Metheoron in principio. Calidum modo temperamenti in animatis non folum habet ifta facere, fed habet vfum pro animæ operibus, & poteft agere intrinfecè in fuũ fubiectũ pro cõferuatione, & fui ipfius, & totius animati. Habet autem hoc facere prout eft fubordinatum animæ, quæ ad varia opera eft deftinata. Primum quidem opus animæ eft nutritio, quia vita confiftit in nutritione. Ifte calor temperamenti prçcipuè debet deferuire huic operi, quod facit concoquendo nutrimentũ, & difponendo partes nutriendas ad receptionem, veluti illas rarefaciendo, & tandem omnia præftando,

quæ pro nutritione requiruntur. Quoniam itaque sunt variæ partes nutriendę, quæ requirunt uarium calorem sibi proportionatum, ideo sunt varia temperamenta, & variè conseruanda in animatis, quæ quidem in omnibus conseruantur modo prædicto cum adiunctione eius, quod paulo post dicetur. Nunc decet admirari ingenium Aristotelis, & obseruare soliditatem illius doctrinæ. Ista varia temperamenta resultarunt ex varia actione, & passione qualitatum elementarium, quę cum sint formatrices elementorum, necessariò habēt transmutationem, quæ est substantialis quocumque modo. Quare sicuti in similaribus ista mutua actio desinit in vnam formam substantialem, quæ est actus vnius tēperamenti similaris, & per totū eodē modo se habentis, ita hęc actio earundē qualitatū in misto aīato, quod est diuersorum temperamentorū debet desinere in vnū actum substantialē, qui sit aptus continere, & in vnum colligere diuersa temperamenta, prout etiam diuersitas ipsarum partium est simul materialiter colligata. Iste actus talis est certè diuersus ab actu mistorum, quæ sunt prorsus similaria, & hic est actus, qui dicitur anima. Et sic Aristoteles mirabiliter fecit definitionem, quia tota contemplatio concordat sensatis. Derident ipsam, & dicunt. Dixit, quod est actus; quid

quid ſignificat iſte actus? & alia talia digna fatuitate dicentium. Si fuiſſent verſati in natura, hoc vidiſſent, quod vidit Ariſtoteles, & eſt à nobis prædictum, & cognouiſſent, nihil eſſe quod potuerit explicare eſſentiam animæ, quàm dicere, quòd eſt actus corporis inſtrumẽtarij. Per hoc enim conſtituuntur animata in proprio gradu, ſupra inanimata, & declaratur eſſentia illius actus, quo informantur. Quoniam poſtea uidit Ariſtoteles, quòd etiã operationes animæ, vt videre, & audire ſunt actus, & ſunt actus corporis inſtrumentarij; videre enim eſt actus viſiuæ, & uidere eſt actus oculi, qui eſt corpus inſtrumentarium, ideo rem omnem optimè intelligens adiunxit, quòd anima eſt actus primus, ideſt actus eſſentialis conſtituens eſſe organicum ad differentiam uiſionis, quæ eſt actus ſuperueniens ipſi organo, quæ omnia organa per calidum prædictum viuificantur ad vſum operationum, ad quas ſunt facta, modo, & ratione inferius dicendis. Habemus hactenus diuerſitatem, quam habet calidum temperamenti natiuum in miſtis ſimilaribus, & in inſtrumẽtarijs. Ne aliquid prætermittamus, quod poſſit facere ad doctrinam, & ad cõplementum conſiderationis, oportet etiam videre de differentia humidi, quod diximus ſibi adſociare hoc calidum innatum, &

opor-

oportet explicare, quomodo particulariter vita dicatur posita in calido, & in humido; cum tamen calidum, & humidũ sint etiam in alijs mistis, quæ vitam non habent. Ad memoriam reuocate dictum superius, quòd humidum associatur calido pro continentia, quam debet facere calidum; humidum enim est veluti glutem, quo ligantur partes. Quare calidum per humidum melius, & facilius potest facere continentiam, hoc solum est in mistis, quia vt dictũ fuit, nihil aliud debet facere calidum in mistis, quàm continere. In animatis modo habet aliud opus, vt vidistis. Istud autem opus, vniuersaliter loquendo, est agere ad vitam animati; agitur autẽ adhoc primo per nutritionem; abolita enim nutritione, actum est de vita animati. Quare calidũ ad aliũ usum sibi in animatis humidum adiungit; debet enim fieri conseruatio animati per nutritionem Nutritio fit per concoctionem alimenti. Et concoctio alimẽti, quæ facit ad nutritionem, est præcipuè elixatio, quæ elixatio fit per calidum, & humidum. Et primæ partes, quæ sunt nutriendæ in animali, (talis autem est caro) habent hoc temperamentum, ut calidæ sint & humidæ. In alijs ficcioribus fit concoctio per calidum, & humidum, licet minus humidum, quod etiam humidum facit ad faciliorẽ receptionem, & ad meliorem

fiorem distributionem. Associat igitur sibi calidum humidum, quod vocant radicale propter huiuscemodi vsum, præter continentiam communem etiam mistis inanimatis. Vita verò dicitur rectè posita in calido, & humido, quod & sensu videmus, quia senes ad mortem tendentes frigidi sunt, & sicci. De re igitur nullum est dubium. Ratio vero, cur dicatur vita esse in calido, & humido, si etiam in his, quæ non habent vitã, est tamen calidum, & humidum, satis habetur ex superioribus, quia ad calidum, & humidum, in quo consistit vita, requiruntur illę operationes, quæ superius sunt dictæ, quas non potest habere calidum in corpore similari; requiritur enim diuersitas partium propter diuersitatem actionis, quæ requiritur ad complementum talium operationum. Exemplo: Debet cibus cõuerti in carnem, requiritur multiplex actio, quæ varias partes diuersorum temperamentorũ requirit. Ventriculus facit vnam coctionem Hepar vlteriorem, Cor exactam, inde autem ad partes distribuitur nutrimentum, quod debet partibus assimilari per actionem proprij caloris. Tertium vnum est considerandum, quòd calor temperamenti in animatis est varius in varijs partibus variè temperatis, cum tamen animatum sit vnũ, oportet huic calori attribuere aliquam vnitatẽ,

& ideo oportuit in perfectis animalibus adesse cor, quod sua actione sanguinem, & spiritũ faciat, quos transmittat ad partes ratione vsus, qui dicendus erit.

DICTATVM QVARTVM.

Datur vnum calidum commune, quod est fons, & principium totius caliditatis. Et hoc est positum in corde in perfectis Animalibus.

VAriæ partes, quæ fuere requisitæ ad Animal constituendum etiam materialiter, quatenus scilicet corporeæ sunt, simul connectuntur, quod requirit animalis vnitas, habent postea etiam pleniorem coniunctionem sub forma, quæ est anima, cuius quidem animę cum præcipuum instrumentum sit calor, oportuit etiam vniri calores varios variorum temperamentorum in varijs partibus, ratione vnius communis caloris, qui esset tamquam fons caliditatis in respectu ad alios calores; ideo natura constituit cor tamquam præcipuum membrum, & caloris fontem, & prouidit, vt ab ipso deriuaretur calor per totum diffundẽdus, quod fit per spiritus, & sanguinem, qui à corde ad omnes partes transmittuntur. Iste autem calor sic

per

per spiritus, & sanguinem transmittendus est generatus ex ciborum transmutatione a calido temperamenti eiusdem cordis. Vnde sicuti temperamentum illud, cum sit temperamentum principij, habet ueluti communem proportionem ad omnia temperamēta quatenus sunt vitalia, ita calor iste sic generatus ab hoc primo temperamento habet proportionem ad omnia temperamenta calorum in omnibus partibus, prout etiam illi sunt calores deseruiētes ad opera vitæ. Iste vero calor sic participatus habet vim excitandi, viuificandi, & fouendi omnes partium calores ea ratione, qua omne principium habet facultatem ad omnia principiata conseruanda, & perficienda. Quare hic non est diuersus calor; nam similiter est productus à calore temperamenti ipsius principij, qui quidem calor, vt dixi, fuit necessarius ad illud perficiendum, quod proposuimus. Quoniam verò sunt varia temperamenta, & ideò debuit ipse variè applicari pro illorum fomentis, ideo facta sunt à natura aliqua instrumenta ipsi cordi ad id pręstandum, veluti factum est cerebrum ad refrigerationem pro sensione. Omnino autem principium est virtute totũ, & principium est huiusmodi naturæ, vt quadret, & conueniat omnibus principiatis secundum conuenientiam in il-

lis requisitam. Vnde iste calor est sic ad vitam tẽperatus, vt facile accomodetur cuicunq; temperamento ad vitam facto. Vnde recipitur in partes secundum modum, & rationem recipiendi illis conuenientem. Hæc enim est propria illius natura, vt taliter se habeat. Et præterea tritum est illud, quòd omne, quod recipicitur, recipicitur per modum recipientis. Vnde varijs partibus recipientibus iste calor variè aptatur, prout ille partes requirunt. Hunc vocãt Medici calorem influentem. Nos non curamus de vocabulo, & de appellatione, modo res intelligatur; quæ fortè non est aliter intelligenda, quàm modo prædicto. Dicet aliquis. Ista temperamenta varia, & ista opera caloris, & animę, diuersa sunt etiam in plantis, & in insectis, & omnino in animatis, quæ cor non habent. Quomodo igitur se se habet in illis, id quod attinet ad varias operationes, & ad vnionem multorum calorum diuersorum temperamentorum, si ibi nõ est cor, quod statuimus esse talium principium? Hic oportet accipere doctrinam, quam habet Aristoteles in libro de Respiratione, quæ est doctrina certissima, cũ sit conformis sensatis. Inquit Aristoteles. Respiratio est ad refrigerãdũ principiũ, quia calor requirit talẽ refrigerationẽ. Vnde vbicumq; habeatur refrigeratio, quę præsertim est necessaria

ria ob nutritiuam, non erit neceſſaria vlla reſpiratio, modo per aliam viam refrigeratio poſſit haberi, quia reſpiratio non eſt neceſſaria, vt reſpiratio, eſt neceſſaria, vt refrigerans. Si ergo alia via habeatur refrigerium, fruſtra erit reſpiratio. Habetur autem ex continente, & ex ipſo nutrimento. Satis Plantæ refrigerantur nutrimento, quod aſſumunt ex aqua, & terra; ſatis etiam ex ambiente. Piſces non reſpirant; ſatis etiam, & ipſi ex hoc habent refrigeriũ, dum viuunt in aqua. Similiter inſecta, & aere, & nutrimento ſufficienter habent refrigerium. Sic igitur in noſtro hoc propoſito fuit neceſſariũ cor in animalibus perfectis, & cor faciens operationẽ, quam diximus, quia animalia perfecta ſunt multum diſſimilaria, & organizata, & habent multam varietatẽ partium, & temperamentorum. Plantæ, & Animalia prædicta ſunt parum diſſimilaria, & ferè per totum eiuſdem temperamenti, licet cum aliqua varietate. Vnde pro præſtando eo, quod præſtat cor in perfectis, ſufficit cõtinuatio ipſorum cum ea parte, quæ eſt in illis proportionalis cordi; eſt autẽ illa in Plantis, à qua mittuntur radices ad trahendum alimentum. Et tanto magis hoc ſufficit, quia illa pars proportionalis cordi eſt vtplurimũ veluti adgenerata omnibus partibus, vel pluribus, & per totum diffuſa. Sic vi-

 demus

demus surculos Plantæ acceptos, & terræ impositos mittere radices, & nouam Plantam germinare, quod non esset, nisi etiam per ramos esset diffusa quomodocumque pars illa principalis, quæ dicitur subire proportionẽ cordis. Idem uidemus in animalibus insectis, quæ si diuidantur, partes tamen aliquandiu sentiunt, & mouentur; non possunt autem uiuere, ut Plantæ, & partes Plantarum propter defectum instrumentorum. Sic igitur benè dictum est, quod de corde in perfectis animalibus est dictum. Adeò uerò necessarium est, calidum à principio profluens, ut sine illo alia calida in temperamentis partium non possint obire sua opera, & hoc est naturale, & sensatum, quia à principio omnia dependent, & sine principio nullum principiatum, aut operabitur, aut etiam erit. Sic cessante motu Cœli, quod quidẽ Cœlum per motum habet rationem effectiui ad omnia sublunaria, nullus erit motus, nulla effectio, nullum bonum in sublunaribus. Sicut dicebat Plato. Si Deus, qui est omnium principium se se abdicet à Mundo, Mundus non erit, sed in chaos reuertetur, & in illud ens inordinatũ, ex quo idem Phylosophus dicit, illum à Deo fuisse factum. Est hoc calidum in humido fundatum, ut supra etiam diximus simpliciter de calido omnium temperamentorum.
Istud

Istud autem humidum debet esse sic temperatũ, ne sit congelabile, aut facile exsiccabile. Quare debet habere medietatem quandam inter aereum, & aqueum; humidum enim aqueum facile congelatur, ita vt videamus Plantas, in quibus fortè sit plurimum humidi aquei in hieme per ingentia frigora, congelari, vt propemodum faciunt flumina, & disrumpi, & mori. Sed de hoc erit postea sermo, quando tractandum erit de Iuuentute; Senectute, Vita, & Morte.

DICTATVM QVINTVM.

Calidum innatum esse calidum temperamenti, ipsumq; calidum elementi iterum probatur. Redditur ratio, quomodo stante hac sententia fiant morbi, & febres.

Confirmatio, quòd calor innatus debeat esse calor temperamenti, & calor elemẽtaris adhuc potest haberi ex istis. Primò nõ est dubium, quin omne minimum in corpore animato debeat participare calidum innatum; ita vt calidum innatum debeat esse ubique. Et ratio est, quia quodlibet minimum in corpore

re animato viuit, & nutritur, nihil autem potest viuere,& nutriri sine hoc calido. Ratio itaque sic formabitur, calidum innatum debet esse vbique per totum corpus animatum, sicut nullum minimum eo destituatur. Sed solum calidum temperamenti potest esse huiusmodi. Quare calidũ temperamenti erit calidum innatum, & nihil aliud poterit hoc esse, nisi calidum, quod est ex temperamento Minor propositio est clara, quia ad temperamentum, & mistionem concurrunt quatuor elementa, quæ per totum mistum secũdum omne signum sensibile vniuntur sub forma, quæ calido vtitur ad continendam mistionem in alijs; in animatis vero etiam ad alia opera. Quòd etiam istud calidum debeat esse calidum elementare, satis est compertum, quia habet operationes calidi elementaris; etenim habet segregare etherogenea, & congregare homogenea pro facienda nutritione, quæ sunt operationes calidi elementaris. Adiungite vlterius, quòd istud calidum innatum debet habere contrarium; etenim quicquid fit per ipsum in corporibus animatis fit per materialem, & naturalem actionem, & passionem. Modo actio talis, & passio requirunt contrarietatem, quia vnum debet transmutari in aliud, vt cibus in carnem, quod non potest fieri, nisi per transmutationem

mate-

materiæ de vna in aliam formam, Hoc autem nõ poteſt eſſe niſi ratione contrarietatis. Omnino ſi conſideremus omnia opera, quæ proueniũt in corporibus animatis à calido innato, non poſſunt eſſe opera, niſi caloris elementaris. Habeamus vnum exemplum. Sit Apoſtema Calor debet agere ad illud euincendum (non adiungamus nunc medicamẽta) Calor ſi fuerit fortis per ſe illud ſuperabit; debet autem ſuperare uon aliter, quàm materiam concoquendo, vt poſſit illam expellere, vt poſtquam concoxerit, idem calor per ſe ipſum diſrumpet Apoſtema, & materiam foras mittet. Si quiſpiam eſt, qui poſſit dicere, hæc non eſſe opera caloris elementaris, & caloris contrarium habentis, poterit etiam dicere alia diſſona cõtra ſensũ, & ad libitũ. Cũ igitur operationes appareãt euidẽter caloris elemẽtaris, qui poſtea non eſt calor, niſi tẽperamenti, neceſſarium eſt dicere calorẽ innatum, quo anima vtitur ad conſeruationem animati eſſe calorem temperamenti. Hic libet duo conſiderare, quæ ſimiliter hanc rem declarabunt. Vnum eſt, quomodo ſtante hac ſententia, quam nos ponimus, fiant morbi, & febres præcipuè. Alterum eſt, quod dicunt de actuandis medicamentis a calore propter expulſionem humorum febrem facientium. De vtroque breuibus. Quantum

ad

ad primum. Notum est, istum calorem temperamenti esse positum in mediocritate, & in temperie. Contingere igitur aliquando est necessarium, ut ab aliquibus quibuscunque ualdè alteretur, & opprimatur. In omne, quod illi obijcitur, agit uel ad usum pro nutrimẽto, uel ad expulsionem ratione nocumenti. Cum igitur illi objjcitur aliquid, quod non faciat ad usum nutrimẽti, quinimò deturbet illum calorem natiuũ à sua mediocritate, tunc insurgit ad agendum contra illud pro illius expulsione. Dum autem non potest ipsum concoquere, ita vt illi dominetur, & ipsum expellat, actio semper magis inualescit, & dum recipitur calefactio in illam materiam lędentem fit uigorosior caliditas. Et si simus in termino caliditatis, qui requiritur ad febrẽ, fit febris. Vnde ẽt à Medicis rectè dictũ est, quòd febris est conuersio natiuæ caliditatis ad igneam, quæ quidem conuersio fit, & intelligitur modo prædicto, quatenus scilicet calor natiuus agit in obsistens, nec potest illud vincere, reflectit enim quodamodo suam actionem in seipsum, & sic remouetur à moderatione, quæ sibi naturaliter est conueniens, & fiunt febres. Ita videmus etiam multiplicari calorem factum à Sole cum occurrit alicui reflectenti. Actio enim, quæ deberet vlterius progredi, reuertitur versus suũ prin-

principium, & multiplicatur, & inualescit. Ita docebat Aristoteles in primo Metheorũ, & habere potestis in lectura scripta illius libri, vbi agitur de calore facto à sole. Pro varietate postea materiæ, in quam agit calor ad expellendũ, fient acrimoniæ, & variæ affectiones caloris, qui dicitur Febrilis per totum corpus. Et si vos aduertistis, quod supra diximus de communicantia calorum temperamenti particularis cum communi calore, qui est in principio quod est cor, facile cognoscetis, quomodo etiam, quando putrescit aliquis humor in aliqua parte separata, vt in ventriculo, vel hepate, uel secundum aliquem morbum particularem, ut in aliquo Apostemate, communicetur tamen noxa cordi, ex cuius affectione fit febris. Hoc sane principio respondebitis, de omnibus contingentibus circa quoscumque morbos, in quibus est affectio caloris: Nunc sit satis dixisse, quia res, quam agimus vlterius non requirit. Alterum dictum sic dilucidatur. Natura fecit in partibus fibras ad attrahendum, retinendum pro cococtione, & ad expellendum. Quare cococtio, quæ nihil aliud est pro nunc, quàm dominium caloris naturalis supra materiam, quæ est concoquenda, quare inquàm, ista concoctio, uel est ad retinendum, uel est ad expellendum; calor enim numquam ex-

pellet aliquid morbosum, nisi illi dominetur; unde est præceptum, concocta medicari. Quãdo igitur accipiuntur medicamenta, naturalis calor debet agere ad ipsa concoquenda, quia debet acquirere dominium supra illa, vt possit illis vti prout sunt idonea ad nutritionem, si possunt nutrire, ad expulsionem si non sunt nutritiua. Agit igitur in ipsa, & concoquit alterando pro aquisitione huius dominij, quando illa iam alterauit, sic, ut aquisiuerit illud dominium, forte illa resoluendo in vapores, aut quomodocumque aliter ea alterando ad aquisitionem prædicti dominij. Tunc postquam illa nõ sunt nutritiua, debent expelli, quod statim aggreditur calor, vnde rationabiliter sequitur, vt in hac expulsione medicamentorum ea simul expellantur, quæ cum illis habent proportionem. Natura enim valida vndique excitatur, & simul cum expulsione medicamenti, quod iam factum est excrementum, expellit illos humores, qui habebant proportionem cum medicamento & sint præparati ad expulsionem. Vnde rectè dicitur, quòd si purgentur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt; purgantur autem, quando calor dominatur, & potest naturaliter operari ad custodiam sui ipsius, & expulsionem lædentium, quæ quidem lædentia sint ita dispo-

diſpoſita, vt non amplius reluctentur. Si contingat, vt ſint malè diſpoſita, malè propinauerit Medicus medicamentum, & fiet euacuatio cum dolore, & læſione. Præſertim autem aduertendũ eſt, vt calor dominium aquiſiuerit; ſic fit purgatio per medicamenta, & hoc eſt, quod dicitur de actuandis medicamentis, ideſt reddendis aptis ad illud præſtandum, propter quod fuere exhibita, quod fit à calore concoquente modo prædicto. Iſta omnia, ni fallor, ſignificant hũc calorem debere eſſe per totum, & hunc calorem debere eſſe elementarem. Quibus dictis, poteſt adiungi, quòd calor iſte repatitur agendo, alteratur, diminuitur, extinguitur quantum ad illud, quod habet in officio vitali; remanet enim etiam in cadaueribus quantum ad officium, quod habet in continentia miſti. Quæ omnia, ſi vultis bene intelligere, recurrendum eſt ad antedicta: videbitis enim omnia conſona, & nos ſtrictim dicimus, quia non decet in talibus tractatibus occupari in multa, & inani ſcriptione. Stãtibus autem dictis poterit aliquis dicere, ſi calidum innatum eſt calidum temperamenti, & humidum illi proportionatum eſt humidum temperamenti, iam omnis complexio viuentis erit calida, & humida, quod eſt contra omnem rationem, & videtur contra ſenſum. Reſponſio debet eſſe

huiusmodi: si vita consistit in calido, & humido non est dubium, omne viuens esse complexionis calidæ & humidæ. Quòd autem in hoc consistat præter dicta Aristotelis, & omnium, est etiam sensus; quia senectus, quæ est diminutio vitæ tendit ad frigidum, & siccum, & mors non est nisi frida, & sicca. Quòd autẽ dicitur de multiplicitate complexionum est verissimum, sed illud intelligitur supposita vita, & comparatiuè; nulla complexio est frigida, & sicca, nisi comparatiuè prout minus habet de calido, & humido; nihilominus si calidum, & humidum vitale absit, actũ est de vita. Recurratis ad illud, quod in principio diximus, quomodo stãte dominio calidi in omni misto sint tamen aliqua à prædominio frigida, sicca, humida; hoc enim nihil repugnat, quia in mistis dominatur calidum, & humidum solũ ad continentiam, non quantum ad molem, & quantitatem, vt etiam in animatis calidum, & humidum habent dominium vitale in reliquis ratione maioris, vel minoris participationis alicuius elementorum frigidorũ. Potest esse complexio cuiuslibet alterius conditionis.

DICTATVM SEXTVM.

Proponitur opinio eorum qui dicunt calorem natiuum esse spiritum, & in spiritu reponi.

QVamuis ea, quæ dicta sunt, sensatis maximè sint consentanea, in quo dicebat Auerroes, & Aristoteles consistit experimentum sermonum verorum; tamen sunt ad hoc propositum opiniones mirabiles, de quibus breuissimè dicendum. Relinquemus autem modernis sua dicta, versabimur, vt diximus in Alberto, & in Galeno. Albertus libro 20. de Animalibus, cum considerasset vsque ad quintum caput elementorum constitutionem in corporibus animalium, aggreditur in quinto capite considerationem opinionis nonnullorum, qui voluerunt cœli substãtiam etiam reperiri in corporibus animalium, quam quidem opinionem proponit in illo capite cum omnibus fundmẽtis loquentium in illa. Sexto capite illam reprobat, septimo respondet argumentis. Habebitis igitur apud ipsum plenissimam doctrinam, quã non est necessarium transcribere. Accipiam ego omnia breuibus, & studebo, vt niihil remaneat dubium

dubium. Fuit igitur vna opinio, quæ forte fuit illorum, qui chymicæ incumbunt, quia hoc, quod dicitur Cœlum esse in corporibus animalium, ampliauerunt etiam ad mista aliqui vt per sublimationem abstraherēt quintam essentiam, ad decipiendos sciolos, & ignaros. Ponunt igitur isti, quicumque fuerint, Cœli substantiam reperiri in corporibus animalium. Habent hoc fundamentum. Corpora Animalium, habent in se quatuor elementorum qualitates; istæ sunt inuicem contrariæ: contraria simul posita necessario agunt, & patiuntur inuicem, quod debebunt facere calidum, & frigidum, humidum, & siccum in mistura. Quare necessarium est, misturam dissolui, nisi sit aliquid continens. Istud continens non potest esse de natura elementorũ, quia omnia inuicem sunt eiusdem conditionis. Ergo debet esse de natura superiori, quæ est Cœlum, cuius est continere, & gubernare totum mundum sublunarem. Argumentum itaque erit istud. Requiritur continens contraria in vnione. Hoc non potest esse aliud, quàm substantia cœlestis, vel aliquid de substantia cœlesti. Ergo oportet in corporibus animalium esse aliquid de substantia cęlsti ad præstandum hoc officium. Simile argumentum habet Aristoteles contra Empedoclem, qui dicebat animam esse ex

ſe ex elementis iuxta poſitis. Dixit Ariſtoteles, Elementa ſeparabuntur, niſi ſit aliquid, quòd illa retineat congregata; hoc autem erit ſupra illa, & ideo erit anima, quæ hac ratione debet eſſe aliquid ſupra elementa. Accepta ſic concluſione ſequuntur poſtea ad inueniẽdum, quid ſit hoc cœleſte ſubſtãtiale, quod eſt in corporibus animalium; & inquiunt, hoc eſſe lucem, quam probant eſſe ſupra ſubſtantiam elementorum; etenim ſolum cœlum lucet, nullum autem elementorum, neque etiam ignis in propria ſphęra. Dicunt igitur, lucem eſſe illud cœleſte, quod eſt in corporibus Animalium. Hic illi ipſi poſtea ſunt diuerſi. Quidam dicũt, lucem eſſe corpus; quidã ſolumodo eſſe quid corporeum. Loquemur cum iſtis poſtremis. Dicunt, lucem eſſe formam, & omnem formam recipi in aliquod ſubiectum. Quare in corporibus Animalium eſſe ſpiritum, in quem lux recipiatur ad illud formandum, ita vt conſtituãt ſpiritum eſſe de natura lucis, quod poſtea multipliciter probant. Albertus prolixè proponit omnes vias, quæ ſunt vſque ad decem. Nos accipiemus breuiter illa, in quibus conſiſtit rei declaratio. Probant igitur ſpiritum eſſe de natura lucis, quia ſpiritus in corporibus animalium ſe dilatat ad omnem diametrum, vt etiam facit lux in vniuerſo; pertingit enim ſpiritus per

totum

totum corpus ſecundum omnem corporis dimenſionem, hoc autem non poteſt eſſe elementare, quia motus elementorum ſunt determinati ad vnã tantum loci differentiam. Adiungunt, quòd mouetur ſpiritus in modum pyramidis, vt etiam facit lux, quæ à Sole procedens, & habens in eo veluti conum pyramidis ſeſe extendit per totum ſecundum baſim; ita ſpiritus per diaſtolẽ expanditur à corde ad omnia, per ſiſtolem ſeſe reſtringit ad cor, tamquam ad centrum, quod ſignificat ſpirirum habere à corde exitum pyramidalem. Quapropter etiam cor figuram pyramidalem fuit ſortitum. Adiungunt, ſpiritum in corde ſubito moueri, quòd non eſt alicuius elementorum, ſed luci conuenit, quæ eſt de cœleſti ſubſtantia; hinc eſt (dicunt) quòd dicimus ſpiritus lucidos, tamquam a luce naturam habẽtes. Accedit, quòd qualitates elementorum non mouent niſi ad formas aut elementorum, aut miſtorum ex elementis; ſpiritus autem lucidus mouet ad formam viuentis, quæ quidem vita eſt, quid ſupra elementa, & miſta, quare non poteſt eſſe de natura elementorum. Adiungunt qualitates elementorum eſſe vnius tantum effectus ſimplicis; ſpiritum verò eſſe ad plurimos effectus ad nutriendum, ad expellendum, ad ſentiendum, & ad omnes alios effectus, in quibus

conſi-

consistit esse vitale. Cum itaque hoc totum sit supra elementa, necessarium est etiam, spiritum esse ratione suæ formæ aliquid supra elementa. Quod supra elementa, est Cęlum. Ergo oportet spiritum esse de substantia cęlesti, quod erit ratione lucis. Considerant etiam modum actionis, & inquiunt, actiones elementorum non prodire absque cõtrarietate, quinimò non esse propter aliud, quàm propter contrarietatem. Dicunt autem spiritum facere omnia, quæ facit absque contrario; viuificat enim visiuam in oculo, auditiuam in aure absque vlla contrarietate. Subiungunt, spiritum esse illum, qui membris inuehit virtutes, tunc dicunt. Illud, quod inuehit alicui, debet esse aliquid diuersum ab illo secundum substantiam, & naturam. Spiritus inuehit virtutem membris. Ergo debet esse aliquid substantia distinctum, à substantia membrorum. Substantia membrorum est substantia elementorũ, quia sunt ex elementis; quare debet esse aliquid supra elementa. Quod est supra elementa est substantia cœlestis. Ergo spiritus est de substantia cęlesti: Qui quidem spiritus videtur omnino debere esse talis ex ea cõditione, quã habet in seipso, quæ quidem conditio est propria lucis; sicut enim lux contrahitur ad lucidum ibi se vniendo, ita etiam spiritus contrahitur ad vnum

F in acu-

in acumine cordis. Augetur etiam ſpiritus diminuto corpore, & aucto minuitur, quòd non conuenit naturis elementorum. Præterea elemẽtum, & elementatum, quod eſt miſtum, ſunt vnius tantum eſſe, & vnius tantum formæ; ſpiritus eſt multiplicis eſſe, & multiplicis formæ vnus, & idem exiſtens; eſt enim ſpiritus in corpore naturalis, vitalis, Animalis, quæ omnia requirunt naturam ſupra naturas elemẽtorum. Quocirca euidens eſt, Cœlum reperiri quantum ad ſuam ſubſtantiam in corporibus animalium. Veniunt vſque ad hoc, vt dicant in morte hoc videri; & Populi teſtimonio vtuntur; dicimus enim morientem trahere ſpiritum, & de facto videmus morientes ita anhelantes, & videmus exitum ſpiritus in vltimo termino, tamquam is incorruptibilis exiſtens aufugiat corruptibilitatem. Vnde ſi petatis ab iſtis de calido innato, debebunt dicere, vel eſſe hunc ſpiritum, vel conſiſtere in hoc ſpiritu: iſte enim ſpiritus eſt, quia omnia facit in corporibus animatis, quod quidẽ diximus eſſe opus calidi innati. Ita breuiter accepimus, quæ prolixius Albertus: breuiter etiam accipiemus reprobationem & rationum reſolutionem.

DI-

DICTATVM SEPTIMVM.

Reprobatur opinio allata ex Alberto, & ex propria sententia, & excluditur substantia cœlestis à mistionibus elementorum.

ALbertus, vt dicebamus, reprobat opinionem, postea respondet argumentis. Nos breuissimè colligemus, quæ sunt opportuna; alia in ipso videbitis. Reprobatio in hoc debet consistere, quòd non delarant modum, secundum quem substantia cęlestis veniat in corpora Animalium, nec declarant, quomodo sit possibile, ipsam vniri in mistura elementorum absque actione, & passione. Dicebat igitur Albertus, istud quod à Cęlo de illius substantia venit, vel reperitur in corporibus Animalium, vel generatur in clementis, dum scilicet comiscentur, vel si est lux, aut aliquid tale penetrat corpora Animalium, non tamen à Cœlo separatur, vel est aliquid ipsius Cęli, quod separatur à Cęlo, & descendit in corpora Animalium. Si primum dicatur, oportet istud esse generabile, & consequenter corruptibile, quare substantia Cęli erit generabilis, & corruptibilis. Si secundum, ita vt dicamus exempli gratia lucem penetrare cor-

pora Animalium, non tamen a Cęlo separari, sequeretur omnia corpora Animaliũ esse Cęlo continuata, quod est valdè ridiculum. Imò subiungebat Albertus, lux est visibilis, quare hæc cõtinuatio erit visibilis. Si velint tertium. Quod separatur à Cœlo, & est de illius substantia, & dicitur esse lux, vel est res corporea (vt volunt aliqui dicentes lucem esse corpus) quonammodo poterit talis substantia recipi, in corpus animalis, ita vt per totum habeatur? necessarium quippe erit corpus penetrare corpus. Quòd si nõ per totum habetur, & in hoc consistit calidum innatum, iam non erit vbique calidum innatum, vt debet esse. Præterea valdè nouum est, hanc vnionem istius substantiæ corpore sic à Cœlo procedentis fieri sine actione, & passione, præsertim cum debeat fieri in comistione elemẽtorum, quæ eatenus vniuntur, quatenus simul agunt, & patiuntur. Quæri etiam posset, quomodo mouetur à Cœlo ad Animalia Si à seipsa, erit animata. Si ab alio, assignetur mouẽs. Si violentia, assignetur imperans violẽtiam, & erit inconueniens violentia moueri ad constitutionẽ Animalis, id, quod est in illo præcipuum. Si natura mouetur Cęlũ, habebit duos motus naturales simplices, circularẽ, & rectũ deorsum. Si lux, quæ sit qualitas incorporea huc descẽdit, quæritur,

tur, quomodo possit moueri per se id, quod non est corpus; si enim illuminat vsque ad nos, non illuminat, quia lux separetur à Cęlo, & huc veniat, sed illuminat alterãdo perspicuũ, facultatẽ scilicet in aere, & aqua idoneã alterari ad esse lucidũ. Omnino autem, si aliquid substãtiæ cęlestis descẽdit ad cõstitutionẽ corporũ in animalibus, certũ est Cęlũ iã debere esse valde diminutũ, semper aliquo ab eo recedẽte de substantia illius. Si dicerẽt, illud reuerti, inciderẽt in somnia, quę dicit Albertus, nec habent sensum, nec habent rationẽ, quæ de illis possint attestari. Hoc satis sit. Reliqua in Alberto. Lucem autem non esse corpus, nec lumẽ defluxũ corporis, habebitis ab Aristotele in secũdo de Anima, & ibi præclarã disputationẽ Ioannis Grãmatici, quemadmodũ ad idẽ ẽt habebitis Alex. in lib. de Sensu, & sensibili. Respõdendũ modo est ad rationes, in quibus ad vitandã prolixitatẽ per capita procedemus. Sũt igitur rationes, quæ spiritum contendũt esse de natura lucis, & sunt acceptæ ex motu. Sed antequam has resoluamus, dicendum est aliquid de ratione, qua probant quintam substantiam debere esse in corporibus Animalium. Et ratio est, quia elementa debent contineri, nec possunt cõtineri præterquàm à substantia superiori, quæ sit Cęlum. Iam diximus hanc continentiam esse

necess-

necessariam, & declarauimus illam demonstratione sensata. Continens quippe est forma, & in animatis anima; continet autem interuentu caloris, cuius est congregare homogenea, vt superius est dictum. Vnum nunc adiungite, quòd tantum abest continens debere esse quid superius, ita vt sit alterius generis, quòd quinimò tale nullo modo potest continere. Quod enim continet illa, quę fiunt vnum per transmutationem, debet esse terminus transmutationis. At terminus transmutationis est in eodem genere. Ergo quod talia continet, debet esse eiusdem generis. Cum itaque substantia cęlestis sit alterius generis, penitus illi repugnat talis continentia, quæ si fieret ab aliquo genere diuerso, illud mistum non esset vnum, nisi ab extrinseco, & ita vnum, vt fascis lignorum ligatus, vt docet Aristoteles quinto Methaph capite de vno. Si istud continens est vnum tamquam terminus trãsmutationis, tunc verè, & propriè mistum contentum seruat vnitatem. Hoc accipite, si factis omnibus membris corporis humani seruaretur continẽtia ad vnam intelligentiam, impossibile esset illam continere, quia est actus separatus, qui de se non habet proportionem ad talem materiam, qualis est commistio elementorum ad facienda temperamenta corporis animati. Ideo Auer-

roes

toes ponens intelligentiam in homine ponit ipsum hominem habere prius esse vnum, & esse hominem ab anima, quæ sit prædita facultate cogitatiua, quæ est proprius actus resultans naturaliter ex illis temperamentis. Quæ modo dicuntur de motu ad ostendēdū, quòd spiritus sit de natura lucis; pingui quadam minerua dicuntur, & sunt similiora nugis, quàm doctrinæ. Nā aliud est considerare spiritum, prout est talis natura corporea, in qua dominetur siue aer, siue ignis, quòd est considerare ipsum purè naturaliter; aliud est considerare spiritum instrumentariè, prout est instrumentum animæ ad viuificandum, & operādum. Quando accipitur hoc modo, vt debet accipi in corporibus Animalium, debet habere motum qualemcūque ei præbeat anima, quæ illo vtitur ad varia opera. Quare qđ moueatur ad omnem diametrum, & quòd habeat omnia illa, quę dicuntur, est necessarium. Et nihil est mirabile, aer suapte natura ferri sursū; nihilominus quando aliquod operans vtitur illo tamquam instrumento, mouetur ad omnes loci differentias. Proiciens vtitur aere, vt instrumento; si proicit sursum, mouetur sursum aer ad mouendum proiectum; si deorsum, deorsum, & sic ad ante, & retro, ad dextrum, & sinistrum. Res sensu euidens. Et potest haberi doctrina ex A-

ristotele

ristotele tertio de Cœlo. textu 28. Sic igitur est de spiritu. Mouetur quòcumque, & quàcumque prout sibi paratæ sunt viæ, & instrumenta per quæ a facultate animæ hùc, & illùc transferatur. Sic a corde, & ad cor, & sic secũdum omnia, quæ ab istis dicuntur. Non mouetur autem subito, vt dicunt isti, sed mouetur prout requirit opportunitas animæ mouentis ad viuificandum. Hic autem licet videre, qui errores comittãtur ad pauca respiciendo, & ignoratis communibus: Etiã plantæ sunt animatæ, vbi motus talis huius spiritus? & quomodo? In formicis, in Culicibus, in alijs talibus quomodo? quid tale assignabitur? Omninò non oportet communibus ignoratis in suo genere velle differere de particularibus in eodem, & prorsus fatuum est ita particularia dicere, vt communi penitus repugnent. Quòd si dicitur spiritus lucidus, est dictum methaphoricè contra spiritus melãcholicos, qui habent plurimum terrestris, quæ terrestreitas facit crassitiẽ, & opacitatem. Subiungunt alia, de quibus eodem modo per discursum, vos postea facilè applicabitis singulis. Elementa, dicunt, agere ad formas elementares, hunc spiritum agere ad formam viui, nihil hoc mirum, quia agit motus ab anima, quæ est principium vitæ, agit enim, vt illius instrumentum. Dicunt, quòd habent diuer-

sos

ſos effectus, quòd non conuenit elementis. Non eſt hoc dubium, quin debeat habere prout dirigitur ab animā, tantò magis, quia pro varijs operibus variè alteratur, & non eſt penitus idem. Volunt ipſum agere ſine contrario, quòd eſt extreme fatuitatis. Nihil enim agit ad traſmutandum quouis modo materialiter, niſi ratione contrarietatis. Quinimò etiam ſpiritus alteratur, diminuitur, corrumpitur, quæ omnia important contrarietatem in materia. Vnum adiungunt, quòd eſt medicum, quòd iſte ſpiritus vehit virtutes animæ, vehit autem ipſas partibus corporeis. Quare dicunt deberet eſſe ſubſtantiæ diuerſæ, quia vehens eſt diuerſum abeo, quòd vehitur, quòd dicitur ridicule. Primo non vehit facultates; ſed vi, quam habet, quia eſt productus à calore temperamenti cordis, in quo primo eſt anima, traducitur ad partes ad viuificandas, ad fouendas, ad excitandas facultates, quæ illis inſunt; & quando non poſſet illuc traduci, facultates oblangueſcerent, quia etiam ipſę ſunt adiunctæ calori ſuorum temperamentorum, qui calor deſtitutus, hac viuicatione, quā ſupra diximus neceſſario lāgueret. Deinde dicunt, ꝙ debet eſſe quid diſtinctum. Eſt verum, ſed non quod genere diſtinctum. Certè eſt diſtinctus ſpiritus temperamento ab oſſibus, & neruis, & eſt cor-

pus alterius conditionis in eodem tamen genere, quòd subiungunt contrahi ad cor, à corde dilatari, est verissimum, quia sequitur imperium animæ, cuius est instrumentum; quæ quidem anima pro vita, & pro operationibus oportunè ipsum administrat; semper enim hoc debetis habere, quòd nihil habet, nisi prout est animæ instrumētum. Similiter dicunt, quòd viget in angustiori, certum est, quia virtus vnita fit fortior, dilatatus minus viget, quia dispersio debilitat virtutem. Est etiam multi formis, vt dicunt, naturalis, vitalis, Animalis, sed hoc est propter variam sui alterationem, quam recipit, & per instrumenta ad id destinata, & tandem prout recipitur in ipsis partibus. Nimirum populare est id, quod adiungitur de tractu spiritus in agone mortis. Cor vltimo moritur. Oportet autem esse respirationem vsque dum vita durat. Ille igitur motus est motus respirationis factus a virtute imbecilla, & ideo est cum illa inordinatione, & qui spiritus exit est aer educens fuligines quantum potest pro refrigerando corde, donec tandem (dicebat Aristoteles) facta omnimoda animæ absolutione, vltimum quid anhelitus apparet. Ex his, ni fallor, vos poteritis respondere de omnibus talibus, quæ vobis obijciantur.

D I-

DICTATVM OCTAVVM.

Adducuntur, & examinantur loci Aristotelis, quibus ille videtur ponere calorem cœlestem in natura receptum ſublunari. Itemque Auer. & Io. Gram. dicta.



Xcluſa fuit ſubſtantia cęleſtis a miſtionibus elementorum prout in illis eam poſuerunt vetuſtiores, de quibus Albertus: Quoniam autem nihil eſt prætermittendũ, quòd faciat ad rei cognitionem, poſtquam ſunt varij Ariſtotelis loci, in quibus videtur ponere quendam calorem cœleſtem in natura receptum, & qui poterit iudicari in noſtris corporibus, calor innatus, de quo loquimur, ideo operæ pretium eſt adducere hos locos, & illos conſiderare, poſt quos etiam adducam alios grauiorum expoſitorum Auerrois, & Ioannis Grãmatici, qui loquitur ex communi quadam ſententia ſuorum anteceſſorum, quibus omnibus habitis, deueniendum erit ad reſolutionem. Et hac habita conſideratione, deueniemus ad conſiderationem eorum quæ dicit Galenus, & erit finis huius tracta-

tionis. Vnus igitur locus est secundo de Generatione Animalis capite 3. in his verbis. *Sed omnis animæ siue virtus, siue potẽtia corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quam ea quæ elementa appellantur.* Et subiungit post pauca, *Inest enim in semine omnium, quòd facit, vt fæcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur. idque non ignis, non talis facultas aliqua, est sed spiritus, qui in semine, spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est proportiones respondens elemento stellarũ.* Et post pauca. *At vero Solis calor, & Animaliũ non modo, qui semine continetur, verũ etiam, si quid excrementi, sit tamen id, quod principiũ habet vitale.* Et cõcludẽs. *Cæterũ calorẽ in Animalib. cõtentum, nec ignẽ esse, nec ab igne originem ducere apertum est ex his.* Sunt alij loci eisdẽ in libris de Generatione Animalium, qui istud idem videntur attestari. Est 3. libro capite 11. talis sententia. *Quoniam humor in terra spiritus in humore, calor Animalis in vniuerso est, ita vt quodamodo plena sint animæ omnia,* & subdit. *quamobrem consistit celeriter, cum calor ille comprehensus, siue exceptus est, comprehenditur autem, vt humoribus corporeis incalescentibus efficitur, velut bulla spumosa.* Hæc omnia Aristoteles tribuit calori illi, quem dicit in vniuerso, & propter quẽ dicit omnia quodamodo plena esse animæ. Iterum est locus 4. de Generatione Animalium capite

pite 10. quòd est vltimũ, quo quidem loco vtuntur ad ponendas influentias secundum Aristotelem. Et nos totum illud caput considerabimus in tractatu de Cœli efficientia in mundum sublunarem; nunc autem pro re quam agimus sunt præsertim verba illa, quæ sic habent. *Luna autem principium est propter Solis Societatem receptunque lucis. Fit autem quasi alter Sol minor, quamobrem conducit ad omnes generationes perfectionesq; calores enim, & refrigerationes cum moderatione quadam generationes sine moderatione corruptiones efficiũt*. Adsunt alij loci, & duo in Metheoris. primus est 2. libro summa 1. capite 2. qui sic habet. *Sol autem & cessare facit, & commouet flatus, debiles enim, & paucas existentes exhalationes extinguit, & ampliori calido illud, quòd in exhalatione minus existit disgregat.* Alter locus est in eadẽ 2. summa 3. capite 2. sub illis verbis. *Propter eandem causam, & circa eclipses Lunæ aliquando accidit fieri terræmotum, quando enim propè est interpositio, & nondum quidem est omnino deficiens lumen, & calidum, quod à Sole.* In his oĩbus locis videtur Phylosophus quodam calidum, vel quodam cœleste participare mundo sublunari, vnde poterũt habere aliquod fundamentum, qui calidum innatum reuocant ad aliquid supra elementa cœlestis substantiæ. Est modo Auerroes habitus præcipuus inter Philo-

sophi

ſophi interpretes, qui aliquibus in locis huiuſcemodi aliquòd pronunciat. Vnus locus eſt 12. Methaph: com. 18. In eo comento Auerroes multa diſputat ſecundum varias ſententias, deuenit ad Ariſtotelem, & cum ea propoſuiſſet, quæ ad illam diſputationem attinebant, habet hæc verba. *Et quia iſta ſemina non faciunt hoc, niſi per calorem, qui eſt in eis, & calor ignis non facit niſi calefactionem, aut deßicationem, non figuram neque formam animatam, dicit Ariſtoteles in libro de Animalibus, quòd iſte calor non eſt ignis, neque igneus; ignis enim corrumpit animalia, non generat, iſte autem calor generat.* Et poſt pauca ſubiungit. *Vnde Ariſtoteles dicit, quod homo generatur ex homine, et Sole, & factus eſt ille calor ex terra, & aqua ex calore Solis admiſſo cum calore aliarum ſtellarum,* Et ſubiungit, *calor igitur Solis, & ſtellarum diffuſus in aqua, & terra generat animalia ex putrefactione nata, & vniuerſaliter omnia, quæ fiunt ex non ſemine.* Alter locus eſt in libro de ſubſtantia orbis capite ſecundo vbi cum expoſuiſſet opinionem Ariſtotelis ſubiungit hæc verba. *Et Expoſitores dant ſecũdam cauſam, illuminationem ſcilicet, dicunt enim, quòd lux in eo, quòd videtur lux calefacere, quando reflectitur, & dicunt, quòd non eſt de accidentibus proprijs igni; ſed de accidentibus communibus igni, & cæleſti corpori,* Et ſubiungit, *& forte dicendum eſt ad hoc, quòd*

non

non est remotum, ut calor dicatur in eis æquiuoce per hoc signum, scilicet, quia calor ignis corrumpit, & destruit entia, calor verò corporum cœlestiū largitur vitam vegetabilem, sensibilem, & animalē, Et subdit. *& secundum hoc calor erit duobus modis, calor, qui est de qualitatibus passiuis, quæ transmutant substantiam in qua sunt; & calor, qui non est de qualitatibus passiuis;* Et post pauca addit; *considerātes autem actionem stellarum in antiquo tēpore, verè dicunt quòd quędam largiatur caliditatem, & siccitatem, quædam caliditatem, & humiditatem, quædam frigiditatem, & siccitatem, quędam etiam frigiditatem, & humiditatem, & sic quatuor qualitates communes corporibus cœlestibus, & quatuor elementis dicuntur æquiuocè, aut secundum prius, & posterius.* Præter Auerroem est Ioannes Grammaticus, qui vt dicebā ex sua, & ex priorum sententia ita pronunciat. Est locus in primo Metheorū capite quarto super illis verbis: *de caliditate autem facta*, quam exhibet Sol præcipue in expositione illius partis. *Videamus autem motum ipsum* post multa habet hęc verba. *Hęc igitur sunt, quæ hoc loco ab Aristotele disputantur: Cęterum nos quoque operę pretium est ea explicare, & pro patrocinio veritatis in medium proferre, quę contra ipsius verba, singulasque sententias summopere pugnare videntur.* Cum postea versatus esset contra Aristotelem assignantem caliditatem

cor-

corporis Solis cogitans se illum vicisse. Habet hæc verba. *Et clam se ipso Aristoteles his assentitur, qui corpora cœlestia constare volunt ex quatuor rerum elemẽtis, sydera tamen ex igni plurimo esse*, Et paucis adiectis habet. *Vel si hoc palam falsum est res, namque, quas ex propinquo habet calefacere Sol videtur*, Et subiungit ipse, *natura calidus, qualitate agat in res subiectus, vice ignis vtique necesse est*. Et cum versatus esset circa Lunã scribit. *Ex virtute luminis, & splendoris vim calefactoriam adipiscitur* subiungendo, *nisi enim pleno orbe, vel terris cõsiderit proxima, non calefacit. Lumẽ ergo suũ tantumodo calefacit, nõ motus*, Et subiũgit, *et quoniã lumẽ illius est tenue, & imbecillum*, Et quæ sequuntur, quæ omnia ad idem tendunt, vt demonstraret calorem à cœlo prouenire, ex quo ista inferiora nancifcantur quandam perfectionem. Eo autem vsque rem deducit, vt aliter sentientes putet non phylosophari, sed fabulari, & ponit hæc verba, *nisi quidã fortasse fabulose, nos ad quasdam causas ignotas, occultasque rerum nouitates remuttant, at relegent, cuiusmodi Damasius tamquam Auctorem Alexandrum facit, & subdit, neque postea hoc genus hominum pudet, qui eiusmodi fabulas comiscuntur negare rem tam apertam*, de quibus etiam dicit. *Hi autem homines in fabulas tantum conuerti in ignoratione rerum naturalium versantur*, Et subdit *namque illud profecto in*

ipsis

ipsis insigne vitium est, quia cum naturales quaestiones tractamus causas afferre naturales debemus. Colligit tandem caloris proprij virtute Solem excalefacere hunc Mundum nostrum, & agere in res humanas. Hæc sunt quæ digna fuere, vt in hunc locum, & in hanc disputationem adducentur; quia cum sint grauissimæ sententiæ, & grauissimorum hominum poterant facile adducere volentes bene phylosophari in aliquem errorem. Danda modo est opera, vt ea principia proponamus, ex quibus de his omnibus bene respondeamus, & ista principia applicemus ad declarationem singulorũ locorum, qui id requirunt, quod tanto magis accurate est faciendum, quanto minus facile esse videtur.

DICTATVM NONVM.

Ponuntur fundamenta, & explicantur loci superius allati.

Difficultates contingentes in disputationibus nõ bene ressoluuntur, nisi re ipsa, in qua disputatur bene perspecta. Quocirca nos pro difficultatibus oĩbus enodandis debemus incumbere in rei explicatione, quanto breuius fieri potest, & facilime. Per vos enim ipsos

postea facietis applicationem ad omnes has propositas. Incipiamus igitur ab hoc, quòd certum est, Aristotelem nolle vllum cęlestem calorem, qui sit qualitas de cęli substantia, esse in corporibus sublunaribus siue animatis, siue inanimatis. Hoc quidem primò potest parere ex his, quę dicit de ipso cęlo, quòd sit quintæ substantiæ in libro de cœlo, quòd sit nec graue, nec leue. Eodem enim modo ab ipso remouentur omnes aliæ qualitates, in quibus sit contrarietas ad motum faciendum qualemcunque. Sed accipio textum ipsum Phylosophi citatum principio Metheor. capite quarto, vbi de calore loquens inquit, quòd proportione respondet elemento stellarum. Certum est, quòd si respondet proportione non est de illius natura, quia non esset proportio, sed esset conuenientia in substantia, & natura. Et quòd proportionatur alicui, est diuersum ab illo, cui proportionatur, nec potest dici esse de illius substantia. Habet autem calor ille seminalis proportionem cum elemento stellarum; quia sicut elementum stellarum se habet ad omnia facienda, sic iste calor se habet ad faciendum animatum in tali genere, & habet vim effectiuam sub cœlo ordinatam. Vnde est illud dictum. Sol, & homo generant hominem, quatenus cęlum, vt vniuersale

sale efficiens subordinat sibi particularia efficientia ad generandum in proprijs speciebus. Est etiam textus primi Metheor. capite quarto, vbi docet, quòd fit caliditas à Sole, & à cœlo per motum, quòd non aliter fit, quàm excitando calorem elementarem, prout motus disgregat materiam per motum, prout etiam lumen facit ad rarefactionem, cum sit actus perspicui, quæ perspicuitas attinet ad raritatem, ad quam postea rarefactionem sequitur excitatio calidi in existentis. Non est igitur dubium, quin Aristoteles nolit, in aliquibus inferioribus esse caliditatem aliquam, quæ sit de substantia corporum cœlestium. Sed præter hoc ad sunt rationes, quæ id ostendunt. Accipiamus igitur quòd elementa sunt cœlo subordinata, tamquàm instrumenta ad omnem generationem sublunarem, quia cœlum sine istis non poterat hoc præstare; & generatio, & corruptio acquirit actionem, & passionem, quæ non est nisi per qualitates contrarias in eadem materia. Hæc verò est elementorum constitutio. Dicite igitur hoc pacto. Vel natura parauit instrumentum sufficiens ad opus faciendum, vel non; si nõ parauit, est contra primum principium, quòd natura non deficit in necessarijs; si parauit iam qualitates, quæ in his elementis

 sunt

ſunt repertæ, ſufficiunt pro omni generatione, & omnino pro omni conſtitutione ſublunariũ. Si ſufficiunt iſtæ; ergo fruſtra admiſcetur hæc qualitas cęleſtis, quæ ſit de cęli ſubſtantia, & reperitur hic in ſeminibus, & in corporib. animatis. Vlterius quęro vtrũ iſta qualitas remaneat in miſto, an non remaneat; ſi non remanet eſt fruſtra, quia ſufficit ſubſtãtia cęli effectiua per motũ ad omnia efficienda modo prædicto, vtẽdo ſcilicet qualitatibus elementorum pro inſtrumento; ſi manet erit, vt materia, quæmadmodum etiam ſunt aliæ qualitates elementorum. Et ita cęli ſubſtantia quouis modo erit materia ſublunarium; contra veriſſimum dictum, quòd primum efficiens non remanet pars facti. Dico primum efficiens, quia in naturalibus efficiens inſtrumentarium poteſt remanere materia eius, quod fit, vt faciunt elementa; quia vt dicebam ſunt efficientia inſtrumentaria cęli, immò communiter dicitur, quòd efficiens inſtrumentarium in naturalibus reducitur ad materiam. Eſt etiam rationabile quæſitum. Cęlum eſt ad omnium conſeruationem, ſi habet aliquem calorem, quem immitat in Mundum, cur non etiam frigus, quia etiam frigida conſeruanda. Viderunt difficultatem, vt adnotauit Ioannes Grammaticus, & dixerunt etiam eſſe ſtellas frigidas,

das, & rem deduxerunt ad influentias, quod tamen (vt etiam dicebat Ioannes Grammaticus) est omnimodè ridiculum. Cęlum enim est vbique eiusdem substantiæ. Quare non est locus varietati istarum qualitatum contrariarum. Videmus, quòd in Cęlo sunt partes desiores propter materiæ multiplicationem, sunt partes rariores, quæ sunt Diaphanæ. Nihilominus in omnibus eadem substantia, variantur solum accidentia consequentia illam, prout aliæ partes sunt lucentes, vt Sol, & aliæ stelle; aliæ transparentes, vt ipsi orbes; quod possunt dicere (& videtur Auerroes proposuisse), has qualitates dici æquiuocè hic, & in Cœlo si æquiuocatio erit declaranda, certè illam non declarabunt. Addite, quòd non decet Philosophum dicere, sed oportet demonstrare, quod videant ipsi, an possint facere, siue ratione, siue sensu. Omnino autem est dictum Aristotelis ab omnibus acceptum, quia certissimũ, Mundum inferiorem esse quodamodo continuum superioribus lationibus, vt omnis eius virtus inde gubernetur. Ratio gubernationis est ista, Cęlum est prima substantia sensibilis, quia componitur ex materia, & forma alterius naturæ ab inferioribus, & dominãte materiam, & formam inferiorem. Ratione igitur istius dominij quãtum ad substã-

etiam habet primitatem in natura. Et est certa propositio, quòd primũ in omni genere est causa alijs. Deinde cœlum mouetur, & mouetur motu circulari, qui est primus omnium motuum; quare etiam ratione primitatis motus habet locum primi, & locum causæ. Quare cœlum de sua substantia, & de ratione sui motus habet hoc imperium gubernandi, quia per ista excellit supra naturas sublunares. Dicite igitur hoc pacto, si cœlum ad gubernationẽ se habet per suam substantiam, & per suum motum, qui concurrit, & tamquam primus, & tamquam ille, qui adducit, & abducit luminosum, ex quo viuificatio inferiorum sufficit ad gubernationem prædictam: Non sunt cogitãdæ aliç qualitates, quæ sunt immanifestæ, nec possunt vlla via in illo demonstrari, sed primum est verum, quia si hoc non posset per suam primitatem, esset contra leges naturæ, quæ facit primum causa aliorum. Ergo nihil aliud est quærendum. Hæc est igitur rei explicatio. Videndũ modo in locis Phylosophi quid dicendum; de alijs enim pauca erunt dicenda. Aristoteles igitur semper dicit, quòd iste calor est cœlestis, quòd non est elementaris, quòd non est igneus, nec ab igne originem ducit; & rectissime dicit, quia iste calor prout est subordinatus cœlo, habet cœlestes conditiones; agit enim

sub

ſub cœlo, & vi illius non vi propria elementari. Dicite ſic. Quòd dicitur cœleſtis in ratione operandi,& ſic ſemper loquitur Phyloſophus,& dicitur non igneus, nec ab igne originem ducere, quia non habet cum effectiuam ad illud, quòd debet facere, prout eſt ignens, aut ab igne habẽs originem; ſed prout ſub cœlo ita eſt ordinatus, vt cœlum per ipſum operetur aliqua, quæ calor elementaris, vt ſuæ naturæ dimiſſus, non poſſet operari. Neque enim calor elementaris, vt elementaris habet vim actiuam, ſed ſolummodo, vt ſub cœlo ordinatus. Ad hoc habetis pulcherrimam doctrinam Alexandri in quæſtionibus naturalibus, de qua dicemus in tractatu de efficientia cęli. Quare nõ dicitur hic calor cœleſtis, quia ſit productus à cœlo, vel quia ſit qualitas illius ſubſtantialis, ſed dicitur cœleſtis quia exiſtens in elemẽtis regulatur à cęlo, & ſit proportionatus ad agẽdum ſub ipſo omnia illa opera, quæ pro mundi conſeruatione, & perfectione ſunt neceſſaria. Hinc eſt illud, quòd Ariſtoteles dicebat, animæ quòdamodo eſſe omnia plena, quia iſta caloris regulatio, & iſta ſubordinatio eiuſdem ſibi ipſi ſit à Cœlo per totum in quibuſcumque partibus habeatur idonea materia pro tali opere. Vnde dicitur quodamodo plena, quia ſolum in virtute, & potentia talis caloris.

Hoc

Hoc autem præcipue à vobis est intelligendum, quod Sol ita disponens, & regulans calorem disponit ipsum, & regulat quatenus simul habetur cum alijs qualitatibus elementaribus. Quare dicebat Aristoteles, refrigerationes moderatè factas esse per factiuas. Fiunt autem sub Cęlo istæ refrigerationes per ipsum cęlum motu, & lumine, quatenus calor hoc, vel illo modo contemperatur. Habetis etiam hic, quomodo Luna plena dicatur esse alter Sol. Et dicebat Aristoteles, & est notum experimento, noctes plenilunij esse calidiores. Eodem modo fit hoc totum, quo fit etiam à Sole; Luna enim plena statim Sole occidente, succedit supra emisphærium. Vnde disgregatio, quæ per motum à Sole fuit facta, non potest cessare succedente alio disgregante, licet minus valido. Sic etiam excitatio caloris, quæ fuit facta per lumē Solis non potest cessare, quia succedit aliud lumen, quod est etiam solare. Fiunt autem ista secundum magis, & minus, vt omnes potestis cognoscere. Quòd vero ex his dicunt de influentijs suo tempore erit explicatū. Nunc istud solum accipite, quòd illud, quod dicit adscriptū Ioannes Grāmaticus Alexandro à Damasio nihil facit ad influētias, quas Alexāder habet pro nugis, sed primus fuit Alexāder, qui quæsiuit, an virtutem Diuinam imprimat suo

motu.

motu, & lumine Cœlum ſublunaribus, per quã elementa habent vim animaſticam, & vim producendi mirabilia. In qua ſpeculatione nihil de influentijs; ſed mirabiliter ſe gerit ſecundum principia, quæ ſuperius poſuimus. Et hoc totum ſuo loco explicabitur. Quantum ad Auerroem, ipſe in illo comento 18. diſputat contra multos ponens opiniones, & obiectiones, ẽt cõtra Chriſtianos. Et pro ſedanda diſputatione, de hoc quod dicitur, Cęlum operari ſecũdum has qualitates, inuenit illum modum, quòd æquiuocè dicantur hic, & ibi; alioquin Auerroes benè ſentit cum Ariſtotele ſecundum eum modum, qui à nobis eſt propoſitus. Ioannes Grammaticus fuit adductus, ne prætermitteremus dicta grauiorum Expoſitorum. Sed Ioannes Grãmaticus eo loco eſt contra Ariſtotelem ex profeſſo, quẽ vult cogi ex ſoliditate adducta, ponere in Cęlo quatuor elementa, vt Plato. De qua re nunc non eſt opportunum loqui, quia nimis extra propoſitum exiſtit. Habenda erit aliquando Apologia pro Ariſtotele, & quantum ad hoc, & quantum ad alia, in quibus Ioannes Grammaticus ei contradicit.

DICTATVM DECIMVM.

Proponitur opinio Galeni ex ijs, quæ dixit Lycon aduersus Hippocratem.

VEnimus ad Galenum, qui varijs in locis meminit de calido innato, & de ipso discurrit. Citat ipse librum de semine, & de temperamentis. Est præterea Aphor. 14. primæ sectionis, in quo digreditur circa calidum innatum. Sed quoniam eo loco se remittit ad librũ, conscriptum aduersus Lycon, in quo exactè omnia profitetur se considerasse, ideo nos versabimur circa dicta in hoc libro, dantes operam, vt solum accipiamus ea, quæ sunt ad rem (nam prolixiores sũt ibi de alio disputationes, & ista, quæ sunt ad rem curabimus, vt dilucidè) & quantò breuius fieri potest, proponantur. Videbimus primò, quid dixerit Lycus, deinde quid contra Lycon Galenus, postea versabimur in resolutione. Lycus igitur exposuit Hippocratis Aphorismos, & in expositione illius Aphorismi. *Qui crescunt habent plurimum calidi innati*. reprehendit Hippocratẽ, pro quo postea sumit Galenus defensionem; reprehensio verò est in illis verbis. *plurimum calidi innati*. & est talis. Haberi plurimũ calidi.

calidi innati tripliciter potest cogitari. Vno modo pro ratione substantiæ. Alio modo pro intensione qualitatis. Tertio modo pro vigore, & robore agendi. Quomodocunque accipiatur, semper (inquit) Hippocrates est reprehẽdẽdus, idque ostendit hoc pacto. Si vult dicere Hippocrates plurimũ Pueris inesse calidi innati pro ratione substantiæ, dicit falsum: nam rei substantia, quæ in aliquo reperiatur, sequitur molem, & magnitudinem illius. Vt si dicamus, animam extensam per corpus, erit maior in maiori corpore. Cùm igitur in Adultis corpus sit maius, nõ potest dici, calidum innatum pro ratione substantiæ esse plurimum in Pueris, cum Adultorũ corpus sit longè maius. Sic faceret argumentum. Calidũ pro ratione substantiæ suscipit esse multum, & paruum ex quãtitate corporis, cui inest. Sed corpus Adultorum est longè maius, quàm corpus Puerorum. Ergo plus calidi innati erit in Adultis, quos voco illos, qui iã creuerunt, & erit longè maius, quàm sit in crescentibus, & Pueris. Non potest etiam, accipiendo calidum pro qualitatis intensione, dici maius in Pueris, quã in Adultis, quia nullum habemus signum, quo possimus istud dicere; quinimò apparebunt signa contrarij, quia Adulti sunt vegetiores ad motũ, qui prouenit à calido, & con-

coquunt etiam cibos duriores, quàm concoquant Pueri. Quare si philosophandum est ex manifestis, potius habendum cõtrarium, quàm id, quod dicit Hippocrates. Potest fortè (inquit Lycus) verificari dictum Hippocratis quantum ad vigorē, & ad robur agendi, quia scilicet pueris calidum innatum sit maximè potens quantum ad operationem, quia sit validior in ratione agendi, quàm in Adultis, quod videtur manifestum ex opere, quod exequitur; nam auget corpus, quæ est actio valdè difficilis, quam postea non habet calor in adultis. Sed tunc, inquit Lycus, ēt Hippocrates est reprehendendus, quia calor, qui illa opera debet facere, non debet esse plurimus, sed maximè temperatus, & absque excessu. Deinde abutitur vocabulo Hippo. quoniam non debet dici calor sic acceptus est plurimus, quod est vocabulum attinens ad quantitatem, sed debet dici validior. quo quidem vocabulo propriè significamus facultatem, & efficaciam agendi; ita vt Hippocrates secũdum primum modum potest benè vsus fuisse voce plurimi, notando extensionem substantiæ, quia multum, & paucum sic conueniunt, & consequenter plurimum; sed postea euidenter dicit falsum, quia demonstrat sensus esse totum oppositum, cum Adulti habeant maius corpus. In secun-

ſecunda ſignificatione, quòd ſcilicet calidum accipiatur pro intenſione qualitatis, abutitur voce plurimi, quia in quale non dicimus multum, & paruum ſiue plurimum, ſed dicimus magis, vel minus intenſionem, & remiſſionem. Sed præterea falſum dicit, nam experientia docet oppoſitum, nempe in Adultis eſſe intenſiorem caliditatem. In tertia ſignificatione, vt dictum eſt, poteſt Hippocrates dixiſſe aliquid veri, ſed tunc eſt euidens abuſus illius vocis, quod non decet haberi in doctrina præſertim Aphoriſtica. Hæc Lycus. Galenus autem inuehitur contra illũ more ſolito abſque vlla modeſtia. Adoritur illum quaſi vipera impetens morſu venenato. Vocat illum imprudentem, qui reprehendat doctrinam, quam ignorat, hippocraticã ſcilicet; & dicit, tales viros non eſſe ferẽdos. Damnat etiam, quia eam attulit contradictionem, quam neſcit, quæ nullam ſapit diſciplinam, quæ euertit omnes artes. Et reprehendit, quòd Platonem non cognouit, hoc autem eſt in diſputatione, quam habet Galenus contra Lycon ſuper hac propoſitione, quod calidum, quà calidum non differt ab alio calido. Non hic ſiſtit: reprehendit, quòd ſibi pugnantia pronunciat, quòd corrumpit Iuuentutem, quòd neſcit logicam, quòd eſt audaciſſimus, & nugaciſ-

ſimus,

ſimus, quòd deprauat dicta Hippocratis, & quãdo illa damnat, & etiam quãdo illa laudat. Quorum Galeni dictorum ſi aliquam partem, neque etiam minimam, reflectat Lycus contra Galenũ, nihil peccabit. Sed nos circa hoc non verſamur. Puto clarè dicta, quæ Lycus dicit accepta ex ipſo Galeno. Nunc videndum, quæ dicat Galenus aduerſus Lycon. Sibi igitur proponit oſtendendum, quòd ſecundum omnes tres illas ſignificationes a Lyco propoſitas Hyppocrates benè dixit, dicendo plurimum calidi innati ineſſe illis, qui creſcunt, & reprehenſionem Lyci proficiſci ex illius ignorantia. Habet ipſe has concluſiones. Prima eſt. Calidum innatum eſſe corpus quoddam, & ſubſtantiam corpoream compoſitam, quod ſi ſciuiſſet Lycuus, non ita reprehendiſſet. Subiungit ſecundam concluſionem. Iſtá corpoream ſubſtantiam conſtitui ex prima concretione ſeminis, & ſanguinis menſtrui, quia oporteat huiuſcemodi calidum, in quo totũ ipſius fœtus debet conſiſtere, eſſe primò productũ, & primò conſiſtere. Quæri poterat, cur iſta ſubſtantia ſic concreta ex prima cõiunctione ſeminis, & ſanguinis menſtrui vocetur nomine calidi. Reſpondet, quòd iſtud corpus propoſitum dicitur calidum à qualitate, quæ eſt in illo maxime præcipua, & poteſtis addere maxime ad vſum

sum vitæ. Poterat aliquis vlterius quærere, cur vocetur innatum. Respondet ad differentiam aliarum partium, quæ postea illi adgenerantur est enim hoc corpus sine vlla distinctione organizationis, circa ipsum postea delineantur partes, ex quibus animal constituitur, & sic ei adnascuntur ossa, venæ, cartilagines, ligamenta, & alia, quæ postea in facto apparent: ita vt istud dicatur corpus innatum, quia (inquit Galenus) statim ab exordijs, hoc est ex eo tempore, quo primum ortum habuere ij, qui gignuntur presto est. Et paucis interpositis, subdit, mox vero multa iugiter in ea intercedente alteratione ossis, quædam delineatio cartilaginis, ligamenti, nerui, & arteriç, atque venæ absoluitur. Sic Galenus ponit sibi principia, ex quibus Lyco contradicat. Ex istis autem nullum probat, sed simpliciter pronunciat, quæ tamen, vt videbitis in resolutione, indigebant multa probatione; quia si liceret dicere aduersus hominem grauissimũ, & maximè famosum, talia dicta sunt similiora fictionibus, quàm rationibus demõstratiuis. Videbimus igitur, qualiter ipsis vtatur; & postea versabimur in illorum consideratione.

DICTATVM VNDECIMVM.

Examinantur, quæ dixit Galenus contra Lycon, & reprobatur eius sententia de corpore conglutinato ex semine, & menstruo.

INtentio Galeni erat demonstrare Lyco, Hippocratem benè fuisse loquutū secūdum omnes tres illos modos, quos Lycus proposuerat. Applicat igitur principia à se posita ad hoc demonstrãdum, & inquit primò, calidum innatū benè dici ab Hippocrate plurimum secundum rationem substantiæ. Inquit, quod Lycus ignorauit, aliter in simplicibus, aliter in commistis dici aliquid magnum, & paruū, & plurimum. In simplicibus quidem dicitur secundum extensionem, quia talia sunt eiusdem naturę. Sic dicemus in magno cubiculo esse plurimum aeris, in exiguo paruum; in commistis vero, id est in illis, in quibus est compositio multarum partium, vt est in Animalibus, vnum dicitur plurimum, non simpliciter, sed in comparatione, & proportione ad alia: vt dicimus esse plurimum cerebri in Puerulo, & minimum cerebri in Elephante, cum tamen in isto cerebrum sit multo maius. Ratio est, quia dicimus pluri-

plurimum cerebri in proportione, & comparatione ad alias partes in Puero, & ad alias partes in Elephante. Stãte igitur isto principio rectè Hippocrates dicit, in Pueris esse plurimum calidi innati, illius scilicet corporeæ substantiæ, quam ponit Galenus in comparatione ad alias partes, quæ postea aduenniunt huic corpori primigeneo, quod quidem, inquit Galenus, nos videbimus esse verissimum, siquidem in Infante omnia sunt sanguinea, quemadmodum senes euadunt exangues, quos propterea dicimus habere parum calidi; istud enim calidum innatum semper decrescit crescẽtibus maximè alijs partibus in corporis augumento. Quare cum sic semper minuatur in senibus, remanet valdè pusillum respectu aliarum partium, sicuti in Infantibus, & crescentibus est valdè multum secundum eandem proportionẽ. Si igitur vellet Hippocrates, calidum innatum esse plurimum in crescentibus simpliciter ratione substãtię aliquid dicẽt Lycus, sed nõ intellexit Hippocratẽ, quia vult calidum innatũ dici plurimum in ratione substantiæ non simpliciter, sed in proportione prædicta. Et sic dictũ Hippocratis verificatur secũdum primum modum à Lyco propositum. Verificatur etiam in secundo modo, qui erat, vt intelligeretur plurimus calor in ratione qualitatis, quia propriæ qualitates non possunt separari a substantia. Quare cum sit plurimus secundum substantiam, etiam debet esse verum, quòd est

plurimus secundum qualitatem, qua eadem ratione etiam verificatur in tertio modo, secundum facultatem scilicet, & vigorem actionis; etenim istud omne necessariò consequitur ad duo alia ad plurimam substantiam, & consequenter plurimam qualitatem. Nec est Hippocrates abusus vocabulo plurimi; nam, vt monstrat Galenus quamuis prolixè, iste modus loquendi est visitatus etiam in qualitatibus, & facultatibus actiuis, vt scilicet dicatur plurimæ, vel non plurimæ. Hæc igitur Galenus. Contra quem oportet dicere, non autem contra singula, sed contra ea, quæ sunt ad nostrum propositum, ne prolixitate rem inuoluamus, quam volumus esse dilucidam. Videndum autem est modestius, quàm ipse contra Lycon. Vt itaque etiam dicamus reuerenter, dicamus solum per modum quæsiti, qui modus etiam faciet, vt facilior sit deffensio Galeni, si aliquis ex Medicis voluerit esse pro ipso. Quæro igitur primò, an velit Galenus, esse etiam calorem innatum in plantis, dubio procul debet velle, quia plantæ viuunt, & sine hoc calido non est vita, non solum vt dicit Phylosophus, sed vt dicit sensus ipse, & commune experimentum. Peto modo ab ipso, quomodo in illis sit hoc corpus conglutinatum ex semine, & menstruo, si ibi non est semen, neque menstruum? quòd si dixerit esse aliquid proportionale, primò debebat

bat hoc aduertere ;deinde oportebat istud ostendere, vt facit Aristoteles de proportionale cordis. Ostenditur enim pars in planta, quæ primo nascitur, & vltimò moritur, & hoc est illud proportionale; quòd si talis pars est illa, quæ primo nascitur, non erit ante ipsum corpus, quod dixit calidum innatum, primò nascens. Quæro secundo. Quomodo in animalibus generatis ex putredine ostendet mihi esse istud corpus concretum ex semine, & menstruo, cum neutrum ibi sit? Et si aduertamus illorum generationem, numquam possumus cogitare in ea primò haberi aliud corpus, quod calidum innatum debeat vocari. Sed, vt dicebam in principio, necessarium est illum, qui vult versare circa particularia ignoratis communibus incidere in hos errores. Calor certè temperamenti est in omnibus istis, & habet omnes illas facultates, quas diximus in principio, & sunt præcisæ facultates calidi innati. Tertiò quæro. Istud corpus, quod est calidi innati in illis animalibus perfectis, vt in homine, & alijs in quibus est, quoniam in illis hæc est prima coniunctio, quam dicit Galenus, quæro vbi est? Nam si est corpus, debet esse alicubi. Ostendat aliquis si potest, quia in Galeno non satis liquet. Cum enim constituisset hoc calidum, dicit illi adgenerari membra, & statim inquit, esse hoc corpus plu-

rimùm in Infantibus, quia omnia in illis sint sanguinea, vtrum velit hunc sanguinem vbique dispersum esse calidum innatum, non patet, nec rationabile est, vt dicatur, quia hoc non est corpus coniunctum ex sanguine menstruo, & semine, sed est sanguis ex nutritione nascens, vt etiam postea in Adultis. Peto igitur mihi ostendi, vbi sit hoc corpus, quod primò nascitur, & primò se habet ad totius constitutionem, cui omnia alia adnascantur? Quæro etiam, an sit necessarium calidum innatum esse diffusum per totũ corpus, ita vt sit in vnoquoque minimo? Ego quidem pro certo habeo ita debere esse, quia in corpore animato quodlibet minimum viuit, & quodlibet minimum partium constituentium corpus, est animatum, quod penitus nequit esse sine calido innato. Peto igitur mihi ostendi, si hoc calidum innatum est corpus, quale dicit Galenus, quomodo diffunditur per omnes minimas partes, nisi concedamus corpus penetrare corpus? si solum diffunditur, & iuxtà ponitur extrinsecè partibus, ipse partes secundum se non viuent, non possunt autem nutriri, nisi attrahant alimentum, quomodo attrahent, si non viuent si vt magnes ferrum attrahent extra se. Sed oportet, vt intra admittant, & vt nutriantur. Fibræ etiam ad attrahendum inerũt frustra, si ibi non adest anima, & calidum innatum, quod est illius instrumentum ad vtendum illis fibris. Sed debet concoqui alimẽ-

tum

tum etiam in partibus vltima coctione, per quam fit assimilatio, quæ est assimilatio substantialis. Hoc quomodo fiet, nisi in illarum substantia sit hoc calidum, cuius munere hæc omnia perficiũtur? Quæro insuper circa illam concretionem, quam ponit Galenus seminis, & sanguinis menstrui, & dubito hoc pacto. Non est dubium, quòd semen habet vim actiuam, & sanguis menstruus habet vim passiuã, vel, vt dicunt Medici, semen cõcurrit ad productionem fœtus, & actiuè, & passiuè. Hoc nunc nihil ad me. Non reuocatur in dubium, quin ibi sit, & actiuum, & passiuum. Quæro igitur, cur non agunt, & patiuntur? Vbicumque enim sunt propinqua actiuum, & passiunm, & nihil impedit, necessarium est sequi actionem. Fortè dicet aliquis, etiam in mistis est calidum, frigidum, humidum, & siccum, & tamen non agunt, & patiuntur inuicem. Aduertẽdum est, quòd ista sunt facta vnum, & conuenerũt sub vna forma, quæ quidem forma continet illam vnionem. Hic nihil tale dicit Galenus, nec etiam potest cogitari, nam semen, & menstruum simul coniunguntur non amittentia proprias naturas, vt dicit Galenus, adeò vt resultet quid tertium, vt resultat ex elementis, sed permanẽt in illa cõmixtione, veluti puto iuxtaposita. Cum igitur nihil impediat, quin agant, & patiantur iuxta suas conditiones, non video qua ratione in tali statu permaneant. Vnde etiam quæro. Illud corpus, quod voca-

tur calidum innatum, est ne sub aliqua forma, ita vt cõtineatur in tali esse? Quòd si est sub aliqua forma est ne viuum, & animatũ? Si dicamus, quòd non est viuum, nec animatũ, quomodo præcipua pars viuentis non est viua, nec animata? Si dicamus, quòd viuit, iam est contra medicos, quia nondum cor est factũ, in quo est principiũ vitæ, & sic habebitur vita sine principio vitę. Sed pręterea istud corpus nõdum est instrumentariũ, vt dicit Galenus, qui dicit illi postea adnosci instrumenta: si non est instrumẽtariũ, quomodo erit animatũ, si anima est actus corporis naturalis instrumẽtarij? Quocirca habet Galenus sententiã plenam ambiguitatis, quas ego sic breuiter proposui. Si enim voluissem considerare singula dicta Galeni, potuissem quærere multo plura, sed ista pro re nostra sufficiant. Quòd si aliquis respondebit istis quæsitis, vt dicebat Plato, vicerit ille, & erit non tãquam inimicus, sed tamquam amicus. Nihil enim aliud quærimus, quàm (vt Aristoteles dicebat) veritatem, & naturam entium. Si afferantur responsiones, & declarationes ex rei natura, non parum fuerimus lucrati, qui scilicet didicerimus, & doctiores euaserimus.

DICTATVM DVODECIMVM.

Dilucidatur dictum Lyci. Et exponitur particula Aphor. 14. prim. sect. Qui crescunt, &c.

Dicendum adhuc superest pro plena declaratione aliquid partim pro Lyco, partim pro re ipsa. Pro Lyco quidem animaduertendum est, quòd non malè dixit, quando dixit, calorem in Iuuenibus pro ratione substantię esse maiorem, quã in Pueris, quia corporis moles sit maior. Innititur enim hoc dictum principio proposito, qđ calor innatus debet haberi in vnoquoque minimo corporis. Est autem calor euidenter aliquod, quod extenditur ad materiam, & est aliquid, quod adnectit sibi quantitatẽ materiæ, in ratione suæ substantiæ. Quare ex mole corporis necessariò recipit incrementum, quantum ad propriã substantiã, quia omne materiale recipit incrementum suæ naturæ ex materia, in qua est maiori, & minori. Non malè etiam interpretatur Lycus Aphorismũ, quòd Hippocrates benè dixerit appellando plurimum calorẽ ex vi operandi; hunc enim esse Hippocratis sensum paulò post dicemus. Sed malè reprehendit Hippocratem de abusu vocaboli, nollens dici de vi agendi plurimũ, vel nõ plurimum, sed validum, & non validum. Cum enim hoc secundum recipiatur, non

tamen

tamen primum est inusitatũ, sed, & apud Populũ, qui est arbiter locutionis, & apud scriptores habetur hic vsus, vnde de vi, & robore ad agẽdum dicatur plurimum, & non plurimũ. Sic etiam apud Aristotelem habebimus vim plurimam agendi, & non plurimã, & dicimus communiter, plurimum posse. Quinimo etiam in Aristotele habebimus vim agẽdi finitam, & infinitam, quæ omnia ad idem referũtur. Est autem Aristotelis doctrina, quòd debemus vti vocabulis, prout sunt in vsu, & apud multitudinem. Quare in hoc benè reprehendit Galenus Lycon. Et hæc quantum ad ipsum. Quantum modo ad rem pro totius explicationis dilucidatione puto ego non aliter fuisse loquutum Hippocratem in illo Aphorismo, quàm respiciendo in calore innato robur actionis, & vim ad agendum. Quod me mouet est hoc. Dicit in eodem Aphorismo, qui crescũt plurimum habere calidi innati, subiũgit, eos igitur plurimo egere alimento; & reddit rationem, alioquin corpus absumitur. Istud absumi corpus pertinet ad robur agendi in isto calore, quia agit efficaciter, & non habens alimentum in quod agat, agit in proprium suum subiectum, & illud consumit. Vnde videmus ieiunantes macrescere, & consumi, quod maxime euenit, vbi est multũ calidi innati, quia ibi multa actio ad humidi partium præsertim consumptionem. Me mouet etiam, quòd sequitur, senibus inesse parum calidi innati, & ideo

indi-

indigere ipsos paucis fomitibus, quia à multis calor extinguitur. Ista extinctio nihil aliud est, quàm impedimentum actionis, vt magis repatiatur à nutrimento quam possit agere ad ipsum conuertendum. Ad idem facit id, quod sequitur, quòd non corripiantur febribus acutis; ratio est, quia calor non existens robustus ad agendum non potest mouere multam materiam, sed segniter se habet ad mouendum, vnde febres languidæ, & vt dicebat Auicenna sepultæ, in his generantur. Similiter puto ex Aphorismo antecedente idem haberi, quòd scilicet calor accipiatur ratione roboris ad agendum, quia inquit Hippocrates, Pueros difficulter ferre ieiunium, & inter ipsos maximè, qui sunt viuidiores; istud viuidius nihil aliud importat, quàm promptitudinem, & vigoré ad agendum. Quare ego miror, cur recurratur in expositione huius Aphorismi ad sensus tàm remotos, cum in ipsa littera omnia plana sint in sensu, quem posuit Lycus. Sed dicunt, Iuuenes habent efficacius calidum, quia concoquunt duriora alimenta, quia sunt in motibus vegetiores. Ratio deceptionis istorum est non benè rem intelligere. Quando dicitur in Pueris esse maiorem calorem, quantum ad vim agendi, hoc est maximè sensatum, si intelligatur, qualem actionem præstet hic calor; non solum enim debet concoquere, sed concoquere elixando, vt sit plenior distributio, ad faciendam auctionem. Debet facere illam

distri-

distributionem, quæ requiritur ad fauendum ad glutinationem partibus pro nutritione, & auctione. Debet facere assimilationem, & tandem conuersionem in substantiam nutriti. Et hæc omnia conseruando figuram partium, & organizationem, & operando ad perfectionem instrumentorum, quibus corpus constat. Ad quæ omnia facienda non tanti est calor Iuuenum, in quibus nec fiunt elixationes tales, quæ deseruiant tot muneribus, nec est cura de perfectione instrumentorum; sed sufficit conseruatio, quæ quidem iam etiam propemodum ex principio benè posito est stabilita, & facilimè potest fieri, & conseruari. Sic igitur, si consideremus actiones caloris in his, qui crescunt, sunt multò maioris momenti, quàm in alijs, & requirunt calorem valdè efficacem ad agendum. Habet autem ex natura hanc efficaciam; quia in nuper natis, & in his, qui crescunt nondum agendo multum potuit repati, vt debilitaretur; deinde quia tunc est benè firmatum in proprio humido, quod quidem humidum deseruit ad omnes illas operationes, & est nondum aliquid repassum, vt de illius vi potuerit detrahi. Sic igitur ad sensum patet, vim agendi in tali calore esse rubustissimam, & benè Hippocratem dixisse. Quód modo dicunt de cibis durioribus, habet facilem responsionem; quia hoc pertinet ad instrumenta, quia requiritur masticatio, præsertim dicente Auicenna, quòd

cibus

cibus masticatione assumit quandam coctionem; in Pueris autem, & in Adolescentibus hoc non potest esse; quia non habent instrumenta, vel penitus instrumenta solida, & confirmata, prout ad hoc requiritur. Natura autem habet proportionem in rebus, & ideo pro qualitate nutriendi, & actionum agendarum parat nutrimentum. Sic videmus, Pullis nascituris in ouo paratum esse nutrimentum ex parte lutea ipsius oui. Idem etiam est considerandum de eo, quod dicitur, Iuuenes esse vegetiores ad motum; motus enim requirit instrumenta, quæ quidem nondum sunt perfecta, si adhuc crescit Animal, sed debent perfici, & non perficiuntur nisi per calorem, vt diximus in Pueris existentem. Ita vt sit multò maius opus perficere instrumenta ad usum, quàm postea uti illis perfectis. Si modo uellemus considerare, quomodo Galenus possit respondere de omnibus istis operibus, quæ debent fieri à calore innato posito illo suo corpore primigeneo, quod uocat calidum innatum, nos uideremus nullo modo conuenienter, & scientificè ipsum posse respondere. Dico conuenienter, & scientificè, quia non dubito, quin uerbosè, & nugaciter. Et ipse, si adesset, esset aliquid dicturus; & si quis uoluerit pro illo dicere. Quòd si nos accipiamus pro calido innato calidum temperamenti & benè obseruemus non solum quæ à nobis dicta sunt, sed e-

tiam

tiam quæ in natura contingunt, non dubitamus, quin benè omnia possint resolui, ita vt nihil relinquatur in re vlla difficultatis. Quod facilè considerantibus apparebit.

FINIS.

VENETIIS, MDCXXVI.

Ex Thypographia Deuchiniana.

Superiorum Permissu, & Priuilegijs.

Sumptibus Hieronymi Piuti.

Ad Signum Montis Parnassi.